

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Breznik

Norveška in EU

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Breznik

Mentorica: izr. prof. dr. Maja Bučar

Norveška in EU

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Norveška in EU

Norveška je danes ena izmed redkih evropskih držav, ki ni članica Evropske unije. V preteklosti je že večkrat zaprosila za članstvo v EU, ki pa je bilo zavrnjeno z vetom ter nacionalnim referendumom zaradi zadržkov na področju kmetijstva, ribištva in energije. Tudi brez članstva v EU pa je imela ta skandinavska država zelo uspešen gospodarski razvoj. Velik del tega gospodarskega uspeha gre pripisati odkritju nafte in zemeljskega plina v norveških vodah konec šestdesetih let prejšnjega stoletja. Bogastvo, ki ga Norveška uživa zaradi izkoriščanja teh naravnih virov, ji omogoča subvencioniranje primarnih industrij ribištva in kmetijstva, ki sta za državo zelo pomembni zaradi ohranjanja poselitve na odročnih delih države. Kljub zavrnitvi članstva pa je Norveška tesno povezana z delovanjem EU preko EEA in Schengenskega sporazuma ter sodelovanja v različnih EU programih in agencijah. Trenuten način sodelovanja z EU je za Norveško celo ugodnejši od polnopravnega članstva v tej evropski integraciji, saj ji omogoča velik del svobode pri oblikovanju politik na področjih, ki so zanjo najpomembnejša. Obenem pa ji omogoča tudi prost dostop do notranjega trga EU.

Ključne besede: EEA sporazum, kmetijstvo, ribištvo, nafta.

Norway and the EU

Norway is one of the few European countries that is not a member of the European Union. Membership applications have been submitted on several occasions in the past, but have either been subject to veto or rejected in national referendums due to reservations concerning agriculture, fishing and energy. Despite not being a member, however, Norway has had a successful economic development. Much of this success can be attributed to the discovery of oil and natural gas in Norwegian waters in the late 1960s. The exploitation of these natural resources has led to great wealth which enables Norway to subsidize its' fishing and agriculture industries in order to maintain settlement in remote parts of the country. Though not a member, Norway is closely linked with the EU through the EEA and Schengen agreement and through participation in several EU agencies and programs. Cooperating with the EU in this way is more beneficial than full membership as it offers greater political freedom and autonomy in determining matters that are most important to Norway. It also provides access to EU's internal market.

Keywords: EEA agreement, agriculture, fishing, oil.

KAZALO

1	Uvod	7
2	Teorije ekonomske integracije	9
2.1	Pojem in definicije ekonomske integracije	10
2.2	Tipi in stopnje ekonomskih integracij	10
2.3	Razlogi za nastanek ekonomskih integracij	12
2.4	Pričakovani učinki ekonomske integracije	13
2.5	Suverenost	14
3	Evropska unija – značilnosti integracije in skupnih politik	15
3.1	Faze nastajanja EU	15
3.2	Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ)	16
3.3	Evropska gospodarska skupnost (EGS)	18
3.4	Enotni evropski akt	19
3.5	Maastrichtska pogodba	21
3.6	Amsterdamska pogodba	22
3.7	Pogodba iz Nice	23
3.8	Pogodba o Ustavi za Evropo (2004)	24
3.9	Lizbonska pogodba	25
3.10	Evropska ekonomska in monetarna unija	26
4	Norveška in ekonomske integracije	28
4.1	Norveška in evropske integracije	30
4.1.1	EFTA	31
4.1.1.1	Nastanek in zgodovina	31
4.1.1.2	EFTA danes	34
4.1.2	Evropski gospodarski prostor (EEA)	36
4.1.2.1	Značilnosti in delovanje sporazuma	40
4.1.2.2	Pomen EEA za Norveško	43
4.2	Norveška in članstvo v EU	47
4.2.1	Pogajanja o članstvu v EU leta 1971	48
4.2.1.1	Kmetijstvo	48
4.2.1.2	Ribištvo	49
4.2.1.3	Prvi referendum	49
4.2.2	Pogajanja o članstvu v EU leta 1993	51
4.2.2.1	Kmetijstvo	52
4.2.2.2	Ribištvo	54
4.2.2.3	Energija (nafta in zemeljski plin)	55
4.2.2.4	Drugi referendum	56

4.3 Sodelovanje Norveške z EU od neuspele priključitve do danes	58
4.3.1 Norveška – neformalni član EU	61
4.3.2 Na razpotju – kako naprej	62
5 Zaključek	64
6 Literatura	66

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Norveška od leta 1970 do 2015	29
Tabela 4.2: Izvoz EFTE glede na območje 1959–1984 (% skupnega izvoza).....	37
Tabela 4.3: Celoten izvoz ter izvoz surove nafte in zemeljskega plina Norveške v izbrane države EU za leta 1972, 1994, 2004, 2014 in 2015 v milijonih NOK.....	45
Tabela 4.4: Področja sodelovanja Norveške in EU	60
Tabela 4.5: Največji trgovinski partnerji EU v 2015 v milijonih evrov	63

KAZALO SLIK

Slika 4.1: Zemljevid prosto trgovinskih sporazumov EFTE	36
Slika 4.2: Dvostebna struktura EEA	40
Slika 4.3: Zakonski akti EU preneseni v EEA sporazum 1994–2014.....	42
Slika 4.4: Bruto domači proizvod (BDP) Norveške, Danske in Švedske na prebivalca 1994–2014.....	46
Slika 4.5: Izvozna vrednost surove nafte in zemeljskega plina na Norveškem, 1971–2015	47
Slika 4.6: Število bilateralnih in multilateralnih sporazumov Norveške in EU (1973–2011).....	59

Seznam kratic

- EU - Evropska unija
- EFTA - European Free Trade Association / Evropsko združenje za prosto trgovino
- OEEC - Organization of European Economic Cooperation / Organizacija za evropsko gospodarsko sodelovanje
- ESPJ - Evropska skupnost za premog in jeklo
- EGS - Evropska gospodarska skupnost
- PEU - Pogodba o Evropski uniji
- EMU - Evropska monetarna unija
- EMS - Evropski monetarni sistem
- BDP - Bruto domači proizvod
- IBRD - International Bank for Reconstruction and Development / Mednarodna banka za obnovo in razvoj
- OECD - Organization of Economic Cooperation and Development / Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
- EEA - European Economic Area / Evropski gospodarski prostor
- ZDA - Združene države Amerike
- EEAS - European External Action Service / Evropska služba za zunanje delovanje
- ERM - Exchange Rate Mechanism / Mehanizem deviznih tečajev
- ECU - European Currency Unit / Evropska denarna enota

1 Uvod

Čeprav Norveška ni polnopravna članica Evropske unije, je z njenim delovanjem vseeno zelo povezana. Običajno države uživajo večje gospodarske ugodnosti znotraj integracije, Norveška pa ima tudi brez članstva v največji evropski integraciji več kot zadovoljiv gospodarski razvoj v zadnjih štiridesetih letih.

V tem diplomskem delu sem analizirala posebnosti norveškega gospodarstva in vzroke, zaradi katerih je Norveška do sedaj že dvakrat zavrnila članstvo v Evropski uniji. Analizirala sem tudi obseg sodelovanja Norveške z Evropsko unijo.

Postavila sem hipotezo, da je razlog za to, da so Norveški državljani dvakrat zavrnilo polnopravno članstvo v EU, dejstvo, da jim obstoječa raven sodelovanja z EU zagotavlja dovolj ekonomskih koristi, ki jih običajno države uresničujejo v ekonomski integraciji. Norveška je zaradi svoje specifične strukture gospodarstva in na osnovi posebnih pogodb, ki jih je uspela skleniti z EU, oblikovala tako gospodarsko politiko, ki ji kljub formalnemu nečlanstvu omogoča dovolj tesno sodelovanje.

Diplomsko delo temelji na proučevanju primarnih in sekundarnih virov ter na analizi in interpretaciji uradnih statističnih podatkov. Ti so uporabljeni predvsem pri pregledovanju razvoja norveškega gospodarstva, od odkritja nafte konec sedemdesetih let prejšnjega stoletja do danes. V manjšem obsegu je uporabljena tudi opisno in zgodovinsko-razvojna metoda analize.

Diplomsko delo je sestavljeno iz uvoda, vsebinskega dela, zaključka in seznama literature. Vsebinski del je sestavljen iz treh delov. V prvem sem predstavila in opredelila temeljne koncepte ekonomske integracije. Pri tem sem se osredotočila na poglobljene rezultate na področju teorije ekonomskih integracij. V drugem delu sem se posvetila razvoju in fazam integriranja Evropske unije. V tretjem in glavnem delu pa sem se posvetila analizi vzrokov, zaradi katerih je Norveška zavrnila članstvo v Evropski

uniji, in posebnostim njenega gospodarstva. V zaključnem delu sem glede na ugotovitve analize podala celotno oceno zaključkov in potrdila zastavljeno hipotezo, to je, da so Norveški državljani dvakrat zavrnilo polnopravno članstvo v EU, ker jim obstoječa raven sodelovanja zagotavlja dovolj ekonomskih koristi, ki jih običajno države pričakujejo v ekonomski integraciji.

2 Teorije ekonomske integracije

Teorija ekonomskih integracij je veja ekonomije, ki se ukvarja z analizo učinkov različnih oblik povezovanja na gospodarstvo držav članic integracije in preostalega sveta (Grimwade 2013). Od ostalih ekonomskih teorij se razlikuje po tem, da v ekonomski integraciji obstaja visoka povezanost med gospodarskimi in političnimi dejavniki (Kenda in Bobek 2003, 173).

Razvila se je predvsem z namenom razložiti pojav regionalnega povezovanja, ki se je pojavil v Evropi v drugi polovici 20. stoletja z ustanovitvijo Evropske skupnosti za premog in jeklo (Laursen 2008, 3). Zaradi vse večje stopnje integriranosti in različnih oblik povezovanja se je tudi teoretičen okvir sčasoma spreminjal. Danes tako lahko teorijo ekonomskih integracij delimo na klasično in sodobno (Kenda in Bobek 2003, 174).

V sklopu klasične teorije zaznamo dva pristopa (Kenda in Bobek 2003, 174):

- liberalističen, ki obravnava ekonomsko integracijo kot odmik od poti pri doseganju proste trgovine v svetovnem merilu,
- teorijo carinske unije, ki predpostavlja, da ekonomska integracija poleg pozitivnih učinkov povzroča tudi preusmeritev trgovine zaradi protekcionizma članic integracije v odnosu do tretjih držav.

Sodobna teorija ekonomske integracije je prisotna predvsem od osemdesetih let prejšnjega stoletja. Ideja te teorije je, da je glavni cilj integriranja vzpostavitev enotnih pogojev trgovanja na celotnem območju integracije, torej skupnega trga. Vzpostavitev enotnih pogojev pa ima lahko poleg pozitivnih tudi negativne učinke, predvsem zaradi diskriminacije do drugih držav, s čimer se onemogoči liberalizacija mednarodne trgovine, ter zaradi odvrčanja trga (Kenda in Bobek 2003, 174).

2.1 Pojem in definicije ekonomske integracije

V vsakdanji rabi beseda integracija pomeni povezovanje delov v celoto. V ekonomski literaturi pa izraz ekonomska integracija nima tako jasnega pomena (Balassa 2011, 1), zato je razumljivo, da danes obstaja veliko število različnih definicij.

Balassa (2011, 1) je predlagal definicijo ekonomske integracije, v kateri govori o procesu in stanju. V smislu procesa ekonomska integracija vključuje ukrepe za odpravo diskriminacije med gospodarskimi enotami, ki pripadajo različnim državam, stanje pa predstavlja odsotnost različnih oblik diskriminacije med državnimi gospodarstvi znotraj integracije.

El-Agraa (1988, 1) je videl ekonomsko integracijo kot gospodarsko povezovanje držav, v katerem diskriminatorno odstranijo vse trgovinske ovire med njimi in vzpostavijo določene elemente sodelovanja in usklajevanja.

Jovanović (2015c, 2) pa je definiral ekonomsko integracijo kot eno od sredstev za povečanje blaginje. Države lahko s sodelovanjem v integraciji povečajo blaginjo integrirane skupine, blaginjo v državah znotraj integracije ali blaginjo celotnega sveta.

2.2 Tipi in stopnje ekonomskih integracij

Danes na svetu obstaja veliko število različnih oblik in stopenj ekonomskih integracij, ki jih lahko razvrstimo po naslednjih kriterijih (Bobek v Kenda in Bobek 2003, 176):

- geografsko ločimo integracije na subregionalne, regionalne, medregionalne in globalne (svetovne),
- glede na stopnjo sodelovanja ločimo parcialne, sektorske ali totalne,

- glede na metode in motive povezovanja lahko ločimo integracije na zavestne oz. institucionalne, spontane oz. tržne, pozitivne (spodbujene z aktivnimi ukrepi vlad) ter negativne (spodbujene z ukrepi odstranjevanja ovir),
- intenzivnost povezovanja narodnih gospodarstev pa loči integracije na tržne in proizvodne.

Verjetno je danes najbolj znana in široko uporabljena klasifikacija El-Agraaja (1988, 1–2):

- prostotrgovinsko območje je vrsta integracije, v kateri države članice med seboj odstranijo trgovinske ovire ter ohranijo svobodno možnost določanja njihovih politik z državami zunaj območja integracije,
- carinska unija je podobna prostotrgovinskemu območju, vendar morajo države tu sprejeti in izvajati skupne zunanje trgovinske odnose; to pomeni, da morajo med drugim določiti skupno zunanjo carino na uvoz izdelkov iz držav nečlanic,
- skupni trg deluje na principu carinske unije, ki omogoča tudi prost pretok blaga, dela in kapitala na območju skupnega trga,
- popolna ekonomska unija je nadgradnja skupnega trga s skupno monetarno in fiskalno politiko; uvede se tudi osrednji organ, ki je zadolžen za nadzor izvajanja teh politik,
- popolna politična integracija dejansko združi članice v en narod; poleg osrednjega organa, ki nadzoruje fiskalno in monetarno politiko, se ustanovi tudi skupne administrativno-politične organe kot na primer skupni parlament, s stopnjo suverenosti nacionalne države.

Ob tem je treba poudariti, da različnih vrst integracij ne smemo razumeti izključno kot stopnje v procesu integriranja, ki sčasoma vodijo do popolne politične integracije. Določene integracije namreč nikoli ne prerastejo okvirov, zastavljenih ob njihovi ustanovitvi (El-Agraa 1988, 2). Tipičen tak primer je Evropsko združenje za prosto trgovino (European Free Trade Association - EFTA), ki še danes obstaja v isti obliki kot ob njegovi ustanovitvi.

Veliko število različnih vrst integracij nam pove, da teorija ekonomske integracije obsega zelo široko področje. Ukvarja se namreč z vsemi procesi, ki združujejo gospodarstva držav v eno, skupno območje (Nevin 1990, 57).

2.3 Razlogi za nastanek ekonomskih integracij

Skoraj vse obstoječe ekonomske integracije so nastale, ali bile predlagane, iz političnih namenov, čeprav so uradni razlogi predstavljeni v smislu možne gospodarske rasti. Koristi, ki jih države lahko pričakujejo s članstvom v integraciji, so odvisne predvsem od vrste integracije, v katero so vključene (El-Agraa 1988, 10).

Za namen tega dela so pomembne predvsem pričakovane prednosti prostotrgovinskega sporazuma in ekonomske monetarne unije.

Ob podpisu prostotrgovinskega sporazuma države navadno pričakujejo (El-Agraa 1998, 10):

- povečano učinkovitost proizvodnje zaradi specializacije, ki jo večji trg omogoča,
- povečano stopnjo proizvodnje zaradi boljšega izkoriščanja ekonomij obsega,
- izboljšanje pogajalskih pogojev v mednarodnem trgovanju,
- povečanje gospodarske učinkovitosti zaradi večje konkurence,
- povečano količino in kakovost proizvodnih dejavnikov zaradi tehnološkega napredka.

Z vstopom v ekonomsko monetarno unijo pa želijo države poleg že zgoraj naštetih prednosti doseči tudi (El-Agraa 1998, 11):

- mobilnost dejavnikov prek meja članic,
- usklajevanje monetarne in fiskalne politike,
- zmanjšanje stopnje nezaposlenosti, povečanje gospodarske rasti in boljšo porazdelitev dohodka.

2.4 Pričakovani učinki ekonomske integracije

Prvi poskusi merjenja gospodarskih posledic pri oblikovanju carinske unije še vedno vplivajo na vrsto analize, ki se uporablja za merjenje učinkov ekonomske integracije danes. Učinke vzpostavljanja prostega pretoka trgovine ločimo na statične in dinamične (McDonald in Dearden 2005, 50).

Statični učinki se ukvarjajo predvsem z razporeditvijo sredstev ob stalnih pogojih proizvodnje in tehnologije, stalno pa je tudi konkurenčno okolje. O dinamičnih učinkih pa govorimo, kadar gospodarsko povezovanje povzroči spremembe v količini in kakovosti proizvodnih dejavnikov, tehnološkem napredku in konkurenčnem okolju (McDonald in Dearden 2005, 50).

Viner je bil eden izmed prvih, ki je že leta 1950 dokazal, da vzpostavitev carinske unije ni nujno ugodna za vse članice ekonomske integracije ali sveta kot celote. V svojo analizo statičnih učinkov je uvedel pojem ustvarjanja trgovine (trade creation) in odvrčanja trgovine (trade diversion) (McDonald in Dearden 2005, 50).

Odpiranje proste trgovine v prvem koraku pomeni povečanje menjave med državami članicami ekonomske integracije. Lahko pa povzroči zmanjšanje ali celo popolno ukinitvev proizvodnje izdelkov v eni državi, ker se namesto drage domače proizvodnje spodbuja uvoz istih izdelkov po nižji ceni iz druge države znotraj unije. Povečana poraba teh cenejših izdelkov v državi uvoznici pa omogoči potrošniški presežek/prihranek, saj so izdelki sedaj dostopni po nižji ceni (Robson 1998, 19). To potrošnikom omogoči nakup drugega blaga. Tako ustvarjanje trgovine je torej pozitiven statičen učinek.

Odvračanje trgovine pa pomeni, da se države, članice integracije, ne odločajo več za nakup cenejših izdelkov iz tretjih držav, saj dajejo prednost izdelkom iz območja unije,

ki so zaradi ukinitve medsebojnih carin zdaj cenovno ugodnejši. To pa posledično povzroči preusmeritev trgovine (trade-diversion) in ne njeno povečanje (Robson 1998, 19), kar je negativen statični učinek.

2.5 Suverenost

Mednarodne ekonomske integracije so pogosto kritizirane, da zmanjšujejo državno suverenost. Ob odločanju za ohranitev državne in ekonomske suverenosti ali vstopu v integracijo morajo države preučiti, kaj jim prinaša večje koristi. Prednosti vstopa v integracijo in dostopa do večjega trga se kažejo predvsem v povečanju učinkovitosti, ki nastane zaradi večje konkurence, specializacije in ekonomije obsega. Poveča se tudi število domačih in tujih investicij, zmanjša se tveganje, izboljšajo pa se trgovinski pogoji. Prav tako v današnjem svetu nobena država ne obstaja v popolni izolaciji v gospodarskem smislu, saj se vse v določeni meri prilagajajo na razmere na mednarodnem trgu, tako da sama izguba suverenosti ni zadosten razlog za nevstop v ekonomsko integracijo (Jovanović 2015c, 11–13).

3 Evropska unija – značilnosti integracije in skupnih politik

Evropska unija (EU) predstavlja edinstven dosežek integracije svobodnih in suverenih držav v svetovnem merilu. Zgodovina nam pokaže, da se zelo redko zgodi, da so države pripravljene prenesti velik del svoje politične in gospodarske suverenosti na nadnacionalni organ. Prav tako v zgodovini skoraj ni mogoče zaslediti podobnega primera integracije tako velikega števila gospodarsko dobro razvitih neodvisnih držav (Haller 2001, 3).

Gospodarska integracija je imela zelo pomembno, če ne vodilno vlogo, v procesu evropske integracije od nastanka Evropske skupnosti za premog in jeklo, pa do Evropske unije, kot jo poznamo danes (Verdun in Tobias 2013, 1). V današnjem času pa ima poleg gospodarskega sodelovanja vse večji pomen tudi kultura kot političen instrument nadaljnje integracije EU (Shore 2000, 1).

V razvoju evropskih integracij lahko med drugim zasledimo institucionalne spremembe, spremembe v vsebini povezovalnih procesov, naraščajoče članstvo držav ter razširitev delovanja skupnosti v odnosih z zunanjim okoljem (Bebler 2007, 111).

3.1 Faze nastajanja EU

II. svetovna vojna je Evropo pustila v ruševinah. Na milijone ljudi je bilo ubitih, veliko škodo sta utrpela evropsko gospodarstvo in infrastruktura, prav tako pa je primanjkovalo hrane, saj je bila pridelava ovirana zaradi vojne. Edina velika sila, ki ni bila popolnoma v razsulu po koncu vojne, so bile Združene države Amerike (ZDA).

Z namenom obnove in vzpostavitve stabilnih razmer v Evropi so ZDA predstavile Marshallov plan, bolj znan kot Program za obnovo Evrope (The Editors of Encyclopædia Britannica 2016). Program za obnovo Evrope je predvidel gospodarsko in finančno pomoč državam Evrope ter vzpostavitev tesnega evropskega sodelovanja. ZDA so 16

evropskim državam¹ ponudile 13 bilijonov dolarjev pomoči v obliki subvencij in posojil med leti 1948 in 1951, vendar so želele, da države Evrope same določijo, kako se bodo sredstva delila med njimi. Za nadzor in upravljanje teh sredstev je bila zadolžena novo ustanovljena Organizacija za evropsko ekonomsko sodelovanje (Organisation of European Economic Cooperation - OEES) (CVCE 2012a, 2).

Države so bile same odgovorne za uspešno izvajanje Programa, OEES se je ukvarjala samo z vprašanji o sodelovanju in koordiniranju. Kljub temu je značaj teh nalog zahteval ustanovitev trajnih institucionalnih organov, ki bodo omogočali učinkovito delovanje OEES. Glavno vlogo je imel Svet ministrov, v katerem je vsaka država imela enega predstavnika (Urwin 1995, 18–19).

Delo OEES je bilo omejeno predvsem na zmanjšanje in odpravo proizvodnih kvot v evropskem trgovanju. Čeprav je dosegla nekaj pomembnih liberalizacijskih učinkov na zmanjševanje carinskih ovir, pa ni uspela popolnoma odpraviti diskriminacije pri trgovanju. Njeno delo tako ni zadovoljilo ne federalistov kot tudi ne funkcionalistov, ki so želeli tesnejšo integracijo (Urwin 1995, 21).

3.2 Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ)

Evropska skupnost za premog in jeklo (European Coal and Steel Community) je bila oblikovana na predlog francoskega zunanjega ministra Roberta Schummana, ki je menil, da morajo države skupaj z nadnacionalnim organom nadzorovati proizvodnjo in trgovino premoga in jekla v zahodni Evropi. Njegov motiv pa ni bil izključno gospodarskega pomena, saj je želel vzpostaviti tudi politično integracijo Evrope in stabilnost na evropskem kontinentu, ki jo je možno doseči le s sodelovanjem Francije in Zahodne Nemčije (Urwin 1995, 44).

---

¹ Avstrija, Belgija, Danska (s Farskimi otoki in Grenlandijo), Francija, Grčija, Islandija, Irska, Italija (in San Marino), Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugalska (z Madeiro in Azori), Švedska, Švica (s Lihtenštajnom), Turčija in Velika Britanija.

Premog in jeklo sta bila izbrana kot predmet sodelovanja, saj sta obe industriji imeli svojevrstne probleme v tem obdobju. Proizvodnja premoga je bila v količinskem primanjkljaju, medtem ko je bila proizvodnja jekla v presežku. Združevanje in skupno nadziranje te proizvodnje naj bi tako zagotovilo podlago za gospodarski razvoj zahodne Evrope (Urwin 1995, 44–45).

Francija, Nemčija, Italija, Nizozemska, Belgija in Luksemburg so podpisale Pariško pogodbo o ustanovitvi ESPJ 18. aprila 1951 in jo ratificirale leto kasneje. Namen pogodbe je bil ustanoviti skupni trg za premog in jeklo, s katerim bi spodbujali gospodarsko rast, zmanjšali stopnjo nezaposlenosti ter zvišali življenjski standard. Za uspešno vzpostavitev skupnega trga pa je bila potrebna predhodna odprava carin in drugih trgovinskih ovir, ki naj bi se odpravile najkasneje po prehodnem obdobju petih let (Urwin 1995, 48–49).

Za uresničitev in uspešno delovanje tega načrta je bila potrebna ustanovitev nadnacionalne avtoritete, ki bi določala politike držav članic na področju proizvodnje in trgovine premoga in jekla. Države so se tako na predlog Monneta dogovorile o ustanovitvi Visoke oblasti ESPJ, ki pa ni bila suveren organ, saj je lahko Svet ministrov ESPJ poskusil omejiti nadnacionalnost njenih odločitev. Prav tako se je ustanovila Posvetovalna skupščina ESPJ, ki je bila prva mednarodna skupščina v Evropi z zakonsko zagotovljenimi pristojnostmi (Urwin 1995, 49–50).

Za nadaljnji razvoj integracije Evrope je morda najpomembnejša ustanovitev Sodišča ESPJ, ki je presoјalo legalnost aktivnosti Visoke oblasti (Urwin 1995, 51). Čeprav Sodišče ni imelo sredstev za uveljavljanje odločitev, pa so članice spoštovale in izvajale njegove odločitve. Sodišče je postalo eden ključnih organov ESPJ, saj postavi temelje sodne prakse in legitimnosti v nadaljnjem integriranju Evrope (Urwin 1995, 56).

Ustanovitev ESPJ predstavlja pomemben korak na poti k Evropski uniji, saj presega zgolj posvetovalni in medvladni značaj sodelovanja v Evropi (Urwin 1995, 47).

3.3 Evropska gospodarska skupnost (EGS)

Na srečanju zunanjih ministrov ESPJ v Messini leta 1955 je belgijska delegacija predstavila predlog o ustanovitvi carinske unije, v kateri bi postopoma odpravili vse carinske in druge omejitve v medsebojnem trgovanju. Prav tako je bila predlagana uvedba skupne carinske zaščite v odnosu do uvoznikov iz tretjih držav (Bebler 2007, 79).

Francija sprva ni bila naklonjena predlogu in ni bila pripravljena popolnoma odpreti svojega trga za uvoz iz drugih držav članic Skupnosti. Bala se je, da njena industrija ne bo zmožna preživeti močne konkurence drugih partneric. Članice ESPJ so se zato dogovorile, da se je v sporazum vključilo tudi kmetijstvo, saj je imelo to velik pomen za Francijo. Edino področje, ki ni bilo vključeno v sporazum o EGS, je jedrska energija, ki je zaradi njene pomembnosti zahtevala sektorsko integracijo (Jovanović 2005a, 11–12).

Pogodba o ustanovitvi EGS je bila podpisana 25. marca 1957 v Rimu in jo danes imenujemo za eno izmed Rimskih pogodb². Druga Rimska pogodba, katero so članice ESPJ podpisale istočasno, je bila Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za jedrsko energijo (European Atomic Energy Community), bolj znana kot Euratom.

Cilji EGS, zapisani v preambuli pogodbe, so bili izboljšanje življenjskih in delovnih pogojev Skupnosti, harmoničen razvoj regij, skupna trgovinska politika in postopno odpravljanje ovir v mednarodni trgovini. Sredstva za doseganje teh ciljev pa so bila predvsem ustanovitev skupnega trga ter ekonomske in monetarne unije, izvrševanje skupnih politik, odprava carinskih in količinskih omejitev v trgovanju med članicami, prosto gibanje blaga, storitev, kapitala in dela na območju notranjega trga ter zagotavljanje neizkrivljene konkurence. Poleg tega so se članice s pogodbo obvezale

---

² Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti – *Treaty establishing the European Economic Community*; podpisale so jo Belgija, Nemčija, Francija, Italija, Luksemburg in Nizozemska 25. marca 1957. Dostopno prek: http://aei.pitt.edu/37139/1/EEC_Treaty_1957.pdf (2. julij 2016).

tudi k ustanovitvi skupne trgovinske politike v odnosu do tretjih držav, sprejetju skupnih politik na področju kmetijstva in prometa ter usklajevanju politik zaposlovanja (Jovanović 2005a, 12–13).

Struktura EGS je bila zelo podobna strukturi ESPJ. Komisija je bila osrednji organ in je sprejemala odločitve na priporočila Sveta ministrov. V delovanje Sveta ministrov se je prvič vpeljala možnost sprejemanja odločitev s kvalificirano večino. Pri delu so Komisiji pomagali tudi Parlamentarna skupščina, Gospodarski in socialni odbor ter Odbor regij. Tako kot v ESPJ se je tudi v EGS ustanovilo Sodišče skupnosti, ki je bilo odgovorno za implementacijo Rimske pogodbe v EGS (Jovanović 2005a, 13).

Vzporedno delovanje treh integracij (ESPJ, EGS in Euratom), katerega članice so bile iste države, ter njihovih organov, se je sčasoma pokazalo za odvečno in organizacijsko zapleteno. V ta namen so se leta 1967 s Pogodbo o združitvi (Merger Treaty) članice dogovorile o združitvi večine organov teh skupnosti, njihove dejavnosti pa so prenesle na organe EGS, ki je tako postala predhodnica Evropske unije (Bebler 2007, 81).

3.4 Enotni evropski akt

Kljub temu da so se države ob ustanovitvi EGS dogovorile o odpravi carin in omejitev uvoza, pa trgovanje znotraj Skupnosti ni potekalo brez ovir. Vedno bolj so bili prisotni tehnični predpisi in standardi za uvozne izdelke, ki so jih države opravičevale z argumentom o zaščiti svojih potrošnikov. Te necarinske ovire so močno omejevale zmožnosti proizvodnih in storitvenih industrij pri ustvarjanju dobička (Jovanović 2005a, 22). Gospodarska kriza konec sedemdesetih let in v začetku osemdesetih let je pokazala, da intervencijska politika in prekomerna zaščita potrošnika, ki so jo države izvajale skoraj 10 let, ni uspešna (Baldwin in Wyplosz 2009, 24–25).

Evropska integracija je dobila nov zagon s prihodom Jacquesa Delorsa na mesto predsednika Komisije leta 1985, ki je zagovarjal program dokončnega oblikovanja

notranjega trga. Načrt programa (Single Market Programme) je pripravil lord Cockfield v beli knjigi³, ki je vsebovala 300 potrebnih ukrepov za preobrazbo skupnega trga v notranji trg do leta 1992 (Baldwin in Wyplosz 2009, 25). Glavni elementi Programa so med drugim vključevali odstranitev vseh nekarinskih ovir, povečanje konkurence, spodbujanje in sodelovanje podjetij na področju raziskav in razvoja, poenotenje tržnih dejavnikov s popolno liberalizacijo mobilnosti dela in kapitala ter socialno varstvo (Jovanović 2005a, 23).

Za uspešno izvajanje teh ukrepov so bile potrebne spremembe v načinu odločanja Skupnosti, kar je privedlo do prvih dopolnitev Rimskih pogodb. Daleč najpomembnejša sprememba je bila način odločanja znotraj Skupnosti. Svet ministrov naj bi, po posvetovanju s Parlamentom ter Gospodarskim in socialnim odborom, odločal o vseh zadevah s kvalificirano večino. Iz tega so izvzeli samo davčne zadeve, pravice delavcev in prost pretok ljudi, ki so še vedno zahtevali soglasno večino ali dovoljevali pravico uporabe veta (Jovanović 2005a, 23–24).

Spremenila se je tudi institucionalna oblika, saj je bil Svet tudi uradno vključen v strukturo Skupnosti. Svet je dobil večja pooblastila in si prizadeval za skupno oblikovanje in izvajanje zunanje politike in okoljskih vprašanj Skupnosti (Jovanović 2005a, 24).

Enotni evropski akt je bil podpisan 17. februarja 1986 s strani devetih⁴ držav članic. Nekaj dni kasneje so sporazum podpisale še Danska, Italija in Grčija. Sporazum je stopil v veljavo 1. julija 1987 (Novak 2015a).

---

³ Bela knjiga o dokončanju notranjega trga - *Completing the Internal Market. White Paper from the Commission to the European Council*; 28.–29. junij 1985. Dostopno prek: http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com1985_0310_f_en.pdf (2. julij 2016).

⁴ Prvotnim članicam Skupnosti se leta 1973 pridružijo Velika Britanija, Irska in Danska, leta 1981 Grčija in leta 1985 Španija ter Portugalska, tako da leta 1986 Skupnost šteje 12 članic.

Mnogi teoretiki menijo, da prav Program notranjega trga predstavlja kritično prelomnico med statičnimi in dinamičnimi učinki ter starimi in novimi oblikami integracijskih procesov (Young v Wallace, Wallace in Pollack 2005, 94).

3.5 Maastrichtska pogodba

Z Maastrichtsko pogodbo so se članice dogovorile o ustanovitvi Evropske unije (EU), ki temelji na Evropskih skupnostih, kar predstavlja novo stopnjo v procesu oblikovanja vse bolj povezane unije med evropskimi narodi (Treaty on European Union 1992⁵, čl. A).

Pogodba je prinesla tritebrno ureditev EU in razširila njene pristojnosti. Prvi steber EU je združil Skupnosti Rimske pogodbe (ESPJ, EGS, Euratom) in jih uradno preimenoval v Evropsko skupnost. Drugi steber EU je predstavljal Skupna zunanja in varnostna politika, tretji pa Pravosodje in notranje zadeve (Duff v Duff, Pinder in Pryce 1994, 19).

Eden glavnih uspehov Maastrichtske pogodbe, znane tudi kot Pogodbe o Evropski uniji (PEU), je bil priprava pogojev v prvem stebru za ustanovitev Evropske ekonomske in monetarne unije⁶ (EMU). Delovanje EU je preraslo načrtovani razvoj ob pričetku evropskega integriranja, ker je z uvedbo skupne valute poseglo v politično suverenost članic (Jovanović 2005a, 27).

Člen J.1 (Treaty on European Union) pogodbe je določal, da bodo članice določile in izvajale skupno zunanjo in varnostno politiko. Izvajanje skupne zunanje politike pa naj bi postopoma vodilo do oblikovanja skupne obrambne politike in sčasoma do oblikovanja skupne obrambe (Treaty on European Union, čl. B). Evropska unija je tako preseгла tudi izključno gospodarsko sodelovanje držav in pripravila temelje za enotno predstavljanje Unije v mednarodni politiki.

---

⁵ Pogodba o Evropski uniji - *Treaty on European Union*; podpisana 7. februarja 1992. Dostopno prek: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_en.pdf (2. julij 2016).

⁶ Evropska ekonomska in monetarna unija bo predstavljena v posebnem poglavju.

V sklopu tretjega stebra naj bi notranji ministri članic soglasno sprejemali odločitve na področjih azilne in imigracijske politike, preprečevanju kriminala, terorizma in odvisnosti od drog (Treaty on European Union, čl. K).

S pogodbo se je uvedel tudi dodaten način sprejemanja odločitev v EU, soodločanje, ki Evropskemu parlamentu priznava zakonodajno partnerstvo s Svetom (Duff v Duff, Pinder in Pryce 1994, 30).

Pogodba je bila podpisana 7. februarja 1992 in je stopila v veljavo 1. januarja 1993, njena ratifikacija pa ni bila lahka. Problemi Danske in Velike Britanije z ratifikacijo PEU so privedli do dopolnil na področju subsidiarnosti, ki so tako varovala nadaljnjo pravico držav članic do odločanja in ukrepanja na področjih, ki niso bila v izključni pristojnosti EU. Obenem pa so dovoljevala EU pravico do posredovanja, če bi se predlagani ukrepi lažje in bolje dosegli na ravni EU (Jovanović 2005a, 26, 29).

3.6 Amsterdamska pogodba

Amsterdamska pogodba⁷ je bila podpisana 2. oktobra 1997, v veljavo pa je stopila 1. maja 1999. Imenovali bi jo lahko tudi pogodbo zmernih sprememb, saj ni uvedla nobenih revolucionarnih novosti in je v osnovi le nadgraditev Pogodbe o Evropski uniji (Vanhoonacker v Laursen 2012a, 180) ter tako ne predstavlja nove stopnje evropskega integriranja. Faulkner in Nentwich (v Neunreither in Wiener 200, 18) pravita celo, da Amsterdamska pogodba ne predstavlja kvalitativnega preskoka k bolj demokratičnemu sistemu upravljanja EU.

---

⁷ Amsterdamska pogodba - *Treaty of Amsterdam*; podpisana 2. oktobra 1997. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (2. julij 2016).

Spremembe, ki jih je Amsterdamska pogodba prinesla, so predvsem prenos določenih pristojnosti⁸ iz tretjega v prvi steber, tako medvladni tretji steber pa naj bi sodeloval le še pri policijskih in kazenskih zadevah (Vanhoonacker v Laursen 2012a, 185).

S pogodbo se je uvedel tudi mehanizem za usklajevanje zaposlitvene politike na območju EU in položaj Visokega predstavnika EU za skupne zunanje in varnostne zadeve, prav tako pa je bil s pogodbo v EU vključen tudi *Acquis* Schengenskega sporazuma (Vanhoonacker v Laursen 2012a, 185–187).

Z namenom boljše odzivnosti EU na spremembe v mednarodnem okolju se je v pogodbo dodala možnost konstruktivnega vzdržanja. S tem so se države v drugem stebru lahko vzdržale glasovanja in niso bile dolžne izvajati novih politik, obenem pa so priznavale, da so odločitve obvezovalne za EU (Vanhoonacker v Laursen 2012a, 187).

Ponovno se je okrepil tudi položaj Evropskega parlamenta, ki je lahko sedaj na vseh področjih, z izjemo kmetijske politike in politike konkurence, odločal s kvalificirano večino (Novak 2015b).

3.7 Pogodba iz Nice

Namen Pogodbe iz Nice⁹ je bil EU pripraviti na pričakovano širitev leta 2004. Zaradi skorajšnjega znatnega povečanja števila članic so mnoge stare članice menile, da so za nadaljnji uspešen razvoj EU potrebne institucionalne spremembe (Laursen 2012a, 196).

Ena izmed pomembnejših institucionalnih sprememb je bila tehtanje¹⁰ glasov v Svetu, ki se je uvedlo na zahtevo večjih držav znotraj EU. Prav tako so se razširila področja, na

---

⁸ Azil, priseljevanje, prehod zunanjih meja, boj proti goljufijam, carinsko sodelovanje, pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah in del sodelovanja v okviru Schengenskega sporazuma.

⁹ Pogodba iz Nice - *Treaty of Nice*; podpisana 26. februarja 2001. Dostopno prek: http://frontex.europa.eu/assets/Legal_basis/12002E_EN.pdf (2. julij 2016).

¹⁰ Tehtanje glasov določa število glasov, ki jih bo vsaka članica imela v Svetu. Število se določa glede na velikost prebivalstva države.

katerih je Svet odločitve sprejemal s kvalificirano večino. Delno pa se je določila tudi nova velikost in sestava Komisije¹¹ (Laursen 2012a, 196, 202).

Pogodba iz Nice je v mnogih pogledih, kljub njeni omejenosti na institucionalne spremembe, edinstvena, saj ni vključevala nobenih novih politik (Laursen 2012a, 196). Kljub temu pa predstavlja enega izmed mejnikov v zgodovini EU, saj je spremenila porazdelitev moči in vpliva znotraj razširjene EU (Jovanović 2005a, 36), ne moremo pa govoriti o novi stopnji integriranja.

3.8 Pogodba o Ustavi za Evropo (2004)

Pogodba o Ustavi za Evropo¹² se omenja kot pomemben dokument v mlajši zgodovini EU, saj je želela EU približati njenim državljanom. Poleg tega je bil namen te pogodbe ponovno prenoviti njene ustanove, kar bi omogočalo lažje in učinkovitejše sprejemanje odločitev (Urad Vlade RS za komuniciranje 2014).

Namen pogodbe je bil dodeliti EU status pravne osebe, pravni status pa bi dobila tudi Listina o temeljnih pravicah Evropske unije. Članice so ob sklenitvi pogodbe predvidele tudi odstranitev stebrne strukture ter poenostavitev in nadomestitev sedanje pogodbe EU (Urad Vlade RS za komuniciranje 2014).

Do junija 2005 je samo 16 držav članic sprejelo in ratificiralo Pogodbo o Ustavi za Evropo (Wikipedia 2016), tako da ta nikoli ni stopila v veljavo in prav tako ni predstavljala nadaljnega procesa integracije EU.

---

¹¹ Članice se dogovorijo, da bo od 1. januarja 2005 vsaka država imela po enega predstavnika v Komisiji. Ko EU vključuje 27 držav, bo potrebno zmanjšanje velikosti Komisije, o čemer se bodo dogovorili enoglasno.

¹² Pogodba o Ustavi za Evropo - *Treaty Establishing a Constitution for Europe*; podpisana 29. oktobra 2004. Dostopno prek: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_establishing_a_constitution_for_europe/treaty_establishing_a_constitution_for_europe_en.pdf (2. julij 2016).

3.9 Lizbonska pogodba

Lizbonska pogodba¹³, podpisana 13. decembra 2007, je stopila v veljavo 1. decembra 2009. Z njo so se prvič organizirale in pojasnile pristojnosti Unije, ki je dobila tudi status pravne osebe, kar ji je omogočalo podpisovanje mednarodnih pogodb v okviru njenih pristojnosti in dovoljevalo vključevanje v mednarodne organizacije. Lizbonska pogodba je pravno zavezujočo naravo in veljavnost v členu 6(1) podelila tudi Listini Evropske unije o temeljnih pravicah (Novak 2015c).

Pogodba je ukinila strukturo stebrov in prinesla nove institucionalne spremembe. Evropski parlament je tako skupaj s Svetom dobil pravico soodločanja¹⁴ na dodatnih štiridesetih področjih, ki so med drugim vključevala pravosodne in notranje zadeve, kmetijstvo, ribištvo in energijo (Schout in Wolff v Laursen 2012b, 24). Večje pristojnosti je dobilo tudi Sodišče, ki je sedaj lahko odločalo o vseh zadevah Unije, razen zunanje in varnostne politike (Novak 2015c).

Spremenil se je tudi način odločanja v Svetu, ki je do leta 2014 na večini področij odločal s kvalificirano večino. Pogodba je predvidela, da se od leta 2014 naprej uporablja sistem dvojne večine. To pomeni, da je moralo 55 odstotkov članic, ki so predstavljale 65 odstotkov celotnega prebivalstva EU, glasovati za sprejetje odločitev, kar je še dodatno okrepilo pomen demografske velikosti držav (Christiansen v Carbone 2010, 27).

Pogodba je z namenom okrepitve diplomacije EU predvidela ustanovitev Evropske službe za zunanje delovanje (European External Action Service - EEAS) (Christiansen v Carbone 2010, 28), ki je bila formalno ustanovljena 1. januarja 2011.

---

¹³ Lizbonska pogodba - *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community*; podpisana 13. decembra 2007. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=EN> (2. julij 2016).

¹⁴ Pojavi se tudi nova terminologija, tako soodločanje zdaj imenujemo redni zakonodajni postopek.

Cilj Lizbonske pogodbe sicer ni bil širitev političnih področij, čeprav se je z ukinitvijo strukture stebrov, odločitve na področjih svobode, varnosti in pravosodja, ki so bile ključnega pomena za suverenost držav, sedaj sprejemalo na nivoju Unije. Glavni cilj Pogodbe torej ni bil širjenje integracije, temveč njeno poglobljanje (Dosenrode 2012, 176–177).

3.10 Evropska ekonomska in monetarna unija

Evropska ekonomska in monetarna unija (EMU) je predstavljena v posebnem poglavju, kljub temu da njeni začetki segajo že v leto 1979. Res je, da so v EU prisotne tendence politične unije, pa Evropski parlament nima popolne suverenosti na nivoju države in verjetno popolna politična unija v EU tudi nikoli ne bo dosežena.

Res je tudi, da EMU še ni popolna ekonomska unija, saj je prisojnost določanja ekonomske politike razdeljena med članicami in različnimi inštitucijami EU (Verbeken 2016), je pa trenutno zadnja najvišja stopnja integracije Unije.

Kot že omenjeno, segajo začetki EMU v leto 1979, ko države Skupnosti ustanovijo Evropski monetarni sistem (EMS), s katerim so članice poskušale ustvariti večjo monetarno stabilnost znotraj Skupnosti. Glavni element EMS je bil mehanizem deviznih tečajev (Exchange Rate Mechanism - ERM), v katerega so bile vključene vse valute Skupnosti, z izjemo britanskega funta. Devizni tečaji vseh članic so bili izraženi v odnosu do evropske denarne enote (European Currency Unit - ECU). Prilagoditve deviznih tečajev so bile predmet medsebojnega dogovora s skupnim sodelovanjem vseh članic v ERM in Komisiji (Robson 1998, 220–221). EMS je v obdobju desetih let pomembno prispeval k zmanjšanju nihanj deviznih tečajev v EU¹⁵ (Verbeken 2016).

---

¹⁵ EMS je bil utemeljen na konceptu stabilnih, toda prilagodljivih menjalnih tečajev, ki so bili določeni v razmerju do ECU. Menjalne tečaje je bilo mogoče spremeniti le z medsebojnim sporazumom držav članic in Komisije (Evropska Komisija 2007, 4).

Maastrichtska pogodba je določila tudi kriterije za vstop v EMU (Jovanović 2006b, 357):

- visoka stabilnost cen,
- proračunski primanjkljaj mora biti manj kot 3 odstotke skupnega bruto domačega proizvoda (BDP),
- državni dolg mora biti manjši od 60 odstotkov BDP,
- odstopanje od ECU ne sme biti večje od 2,25 odstotka v dveletnem obdobju,
- konvergenca obrestnih mer ne sme za več kot 2 odstotka presegati obrestnih mer treh držav z najboljšimi rezultati.

EMU danes vključuje 19¹⁶ držav članic EU. Za določanje enotne monetarne politike je odgovorna ECB, ki je dopolnjena s harmoniziranimi fiskalnimi politikami in usklajenimi ekonomskimi politikami (Verbeken 2016).

---

¹⁶ Avstrija, Belgija, Ciper, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Portugalska, Slovaška, Slovenija in Španija.

4 Norveška in ekonomske integracije

Norveška ima v svetovnem merilu majhno in odprto gospodarstvo, zato se je morala njena gospodarska politika vedno prilagajati spremembam v mednarodnem gospodarstvu. Zaradi vedno bolj svobodne in odprte svetovne trgovine v sodobnem času, na račun katere je Norveška vedno boljše služila, pa je država morala postopoma prilagajati svojo gospodarsko politiko in slediti mednarodnim trendom gospodarske politike. Očitno je, da je rastoča integracija blaga, storitev in kapitala v svetovnem merilu prisilila norveške oblasti, da spremenijo svoje strategije nadzora in posredovanja na domačem trgu (Moses in Brigham 2007, 143). Norveška je morala spremeniti svojo gospodarsko politiko, če je hotela biti konkurenčna na vse bolj integriranem mednarodnem trgu.

S tem namenom se je začela vključevati v različne ekonomske integracije in trgovinske bilateralne ter multilateralne sporazume. Tako je leta 1944 v Bretton Woodsku skupaj s še 43 državami podpisala sporazum o ustanovitvi Mednarodnega denarnega sklada (International Monetary Fund - IMF) (Store norske leksikon 2014) in Mednarodne banke za obnovo in razvoj (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD) (The World Bank Group 2016). Leta 1948 se je pridružila tudi Splošnemu sporazumu o carinah in trgovini (General Agreement on Tariffs and Trade), ki ga je leta 1995 zamenjala Mednarodna trgovinska organizacija (World Trade Organization) (World Trade Organization 2016).

Prav tako je članica Organizacije za evropsko ekonomsko sodelovanje (Organisation for European Economic Cooperation), ki se je s pridružitvijo Združenih držav Amerike in Kanade leta 1961 preoblikovala v Organizacijo za gospodarsko sodelovanje in razvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD) (Organisation for Economic Co-operation and Development 2016).

Od leta 2015 pa si prizadeva gospodarsko sodelovanje razširiti še na jugovzhodno azijsko področje, saj je tega leta podpisala sporazum o sodelovanju z jugovzhodno azijsko zvezo za regionalno sodelovanje (Association of Southeast Asian Nations) (ASEAN 2015). Prisotna pa je tudi na afriškem kontinentu, saj je prav tako leta 2015 podpisala sporazum o sodelovanju z Afriško unijo (African Union) (Regjeringen.no 2015).

Še vedno pa je za norveško gospodarstvo daleč najpomembnejše sodelovanje v evropskih integracijah, predvsem sodelovanje z EU. V tabeli 4.1 lahko vidimo razvoj Norveške zadnjih 45 let (od leta 1970 do 2015), odkar aktivno sodeluje v integracijah po svetu. Njen razvoj je nedvomno uspešen na vseh področjih družbene sfere, še posebej, če vemo, da je bila že večkrat izbrana za najboljšo državo po indeksu človekovega razvoja¹⁷, ki ga vsako leto pripravi Razvojni program Združenih narodov (United Nations Development Programme 2016).

Tabela 4.1: Norveška od leta 1970 do 2015

	1970	1985	2000	2015
BDP*	91.530	562.402	1.507.886	3.131.436
Struktura BDP:				
Kmetijstvo*	3.521	12.446	15.679	21.155
Ribištvo*	1.148	3.636	11.799	29.569
Surova nafta in zemeljski plin*	0	94.930	327.378	496.282
Industrija*	16.185	63.957	133.339	230.537
Rast**	ni podatka	5,2%	15,4%	-2,3%
Izvoz*	17.549	170.733	529.811	836.166
Uvoz*	26.443	132.563	302.841	615.797
Število prebivalstva	3.863.221	4.145.845	4.478.497	5.165.802
Pričakovana življenska doba	74,07	75,94	78,70	82,28
Terciarna izobrazba	190.029	420.763	771.541	1.302.030***
Priseljenci	57.040	112.304****	238.462	669.381

Opombe: * v milijonih NOK

** % rasti v primerjavi z letom prej

*** od 2014 so v vse uradne statistike o izobrazbi vključeni tudi priseljenci

**** podatki so iz leta 1986

V strukturo BDP smo vključili le najpomembnejše dejavnosti.

Vir: Prirejeno po Statistisk sentralbyrå (2016a).

¹⁷ Indeks človekovega razvoja, ki ga vsako leto izda Program Združenih narodov za razvoj, je primerjalno merilo za povprečne dosežke držav na ključnih področjih družbenega razvoja: dolgo in zdravo življenje, stopnja izobrazbe in življenjskega standarda (United Nations Development Programme 2016. Dostopno prek: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>).

4.1 Norveška in evropske integracije

Norveška sprva ni želela sprejeti finančne pomoči ZDA v obliki Marshallovega plana, saj je verjela v svoj gospodarski sistem in njegovo moč. Prav tako ni želela biti del skupnega evropskega gospodarskega sodelovanja, ker je bila skeptična do gospodarskih politik držav celinske Evrope (Archer in Sogner 1998, 14). Gospodarska politika Norveške je bila bolj podobna tisti Velike Britanije (VB), ki je bila v tem obdobju tudi njen najpomembnejši trgovski partner. Obe državi sta si namreč prizadevali za visoko stopnjo zaposlovanja in investicij (Archer in Sogner 1998, 16).

Leta 1947 je Norveška predlagala, da skandinavske države preučijo možnost skupnega ekonomskega sodelovanja. Tako so v februarju leta 1948 Danska, Islandija, Švedska in Norveška ustanovile Skupni Nordijski komite za ekonomsko sodelovanje (Joint Nordic Committee for Economic Cooperation), katerega naloga je bila preučiti možnosti odprave notranjih carin, oblikovanje skupne zunanje carine ter sodelovanje na področju trga dela in razvoja proizvodnje (Urwin 1995, 41–42).

Po koncu II. svetovne vojne sta bili Danska in Švedska bolj razviti od Norveške. Poleg tega so imele skandinavske države zelo podobno sestavo gospodarstva. Švedsko in norveško gospodarstvo je slonelo predvsem na jeklu, proizvodnji lesa in elektrike, Norveška je bila poleg tega odvisna tudi od kmetijstva in ribolova, medtem ko je bila Danska zelo močna na kmetijskem področju (Archer in Sogner 1998, 15). Načrti o skandinavskem sodelovanju so vključevali tudi ustanovitev carinske unije, kar pa Norveški ni bilo po godu, saj se je bala ponovne prevlade svojih sosed, tako kot v obdobju od 14. stoletja do 1905¹⁸ (Archer in Sogner 1998, 15–16).

Poleti 1957 so skandinavske države uvidele, da se evropski in skandinavski načrti ne morejo več obravnavati ločeno, saj se oboji ukvarjajo z isto tematiko. Skandinavske države so tako prednost dale evropskim načrtom na območju manjšega

---

¹⁸ Leta 1905 je Norveška prvič postala neodvisna država.

prostotrgovinskega sodelovanja na medvladnem nivoju. Načrti o skupnem skandinavskem ekonomskem sodelovanju so bili opuščeni leta 1959 (Archer in Sogner 1998, 20).

Po tem, ko so države ESPJ leta 1957 podpisale Rimsko pogodbo, je bilo jasno, da nadaljnje razprave o širšem evropskem trgovinskem območju praktično niso več možne. Tako je VB predlagala ustanovitev manjšega prostotrgovinskega območja med državami, ki so podpirale njeno ekonomsko politiko. Pogajanja o ustanovitvi Evropskega združenja za prosto trgovino (European Free Trade Association - EFTA) so se pričela leta 1959 (Archer in Sogner 1998, 13).

4.1.1 EFTA

Evropsko združenje za prosto trgovino je medvladna organizacija, ustanovljena z namenom spodbujanja proste trgovine in gospodarskega povezovanja v korist svojih štirih držav članic¹⁹ (EFTA Secretariat 2014a).

4.1.1.1 Nastanek in zgodovina

VB je bila po propadu Maudlingovih pogajanj²⁰ odločena, da skupaj z Avstrijo, Dansko, Norveško, Portugalsko, Švedsko in Švico nadaljuje pogajanja o ustanovitvi EFTE²¹. Glede na to, da so se države v principu strinjale glede oblike gospodarskega sodelovanja, so bila pogajanja o ustanovitvi EFTE zelo kratka. Uradna pogajanja so se začela junija 1959 na Švedskem. Po dveh tednih pogajanj so se države uspele dogovoriti o osnutku načrta. Ob koncu tega leta je bila podpisana Stockholmska konvencija, ki je predvidela nastanek EFTA v maju 1960 (Urwin 1995, 96).

---

¹⁹ Ustanovnih članic je bilo 7 držav.

²⁰ Pogajanja o širšem prosto trgovinskem območju, imenovana po Richardu Maudlingu, predstavniku britanske vlade.

²¹ Leta 1961 je Finska postala pridružena članica EFTE, polnopravo članstvo je dobila šele leta 1986, Islandija se EFTI pridružila leta 1970, Lihtenštajn pa leta 1991.

V primerjavi z Rimsko pogodbo je bila Stockholmska konvencija dokaj skromna, saj je vsebovala samo 44 členov in 7 prilog. Njen cilj je bil zmanjšanje in kasnejša odprava carin na večino industrijskih izdelkov med državami članicami. Konvencija je določala prehodno obdobje desetih let in vzpostavitev gospodarskega območja proste trgovine do leta 1970. Prav tako je določala sprejetje posebnih določb o kmetijstvu in ribištvu, ni pa določala nadaljnje gospodarske združitve (Urwin 1995, 96–97).

Organizacija EFTA je bila omejena na ohlapno medvladno strukturo, tako Norveški in preostalim skandinavskim državam ni predstavljala strahu pred izgubo suverenosti in supranacionalnosti, kot na primer EU²² (Phinnemore v Miles 1996, 35). Najvišja ustanova EFTA je bil Svet, ki sta mu pri delu pomagala svetovalni odbor, ki je predstavljal gospodarski sektor, odbor poslancev ter tehnični odbori. Delovala je na stopnji ministrov oziroma stalnih predstavnikov (CVCE 2012b, 2). Organizacija EFTA je še do danes nespremenjena.

Glavni princip delovanja EFTA je temeljil na medsebojnih pravicah in dolžnostih držav z namenom nadziranja, razvijanja in izvajanja proste trgovine med članicami. Tradicionalno gledano je imela EFTA dve primarni nalogi: administriranje prosto trgovinskega sporazuma med članicami ter pomoč svojim članicam pri razvoju trgovinske politike z EU. Administriranje prostotrgovinskega področja med članicami je bilo neproblematično, saj so cilj o odpravi carin in kvot na industrijske izdelke uspele uresničiti že leta 1966 (Dølvik in drugi 1992, 93–94).

Razvoj in izvajanje trgovinske politike z EU pa je bila vse prej kot lahka naloga (Dølvik in drugi 1992, 94). Že kmalu po pričetku obstoja EFTA, je Danska postala nezadovoljna z njenim napredkom na področju kmetijskega trgovanja, prav tako VB ni bila zadovoljna z ekonomskim in političnim vplivom, ki ga je EFTA imela v primerjavi z EU, tako da sta obe državi leta 1961 vložili prošnji za članstvo v EU (Phinnemore v Miles 1996, 35–36).

---

²² Zaradi lažje preglednosti se bo od tu naprej uporabljala EU, kljub temu da se v tem obdobju uradno še ne imenuje tako.

Ta poteza je presenetila ter obenem razočarala norveške politične elite, ki so podcenile moč in vpliv EU v tem času. Po skoraj letu dni razprav in notranjih nestrinjanj se je tudi Norveška odločila za vložitev prošnje za članstvo in ob tem jasno poudarila, da je njen vstop v EU odvisen od vstopa ali nevstopa VB ter varovanja njenih primarnih sektorjev znotraj integracije (Archer in Sogner 1998, 25–27).

Medtem ko so VB, Danska in Norveška vložile prošnje za članstvo v EU, so Švedska, Avstrija in Švica zaprosile za pridružitveni sporazum z EU, s čimer so želele vzpostaviti tesnejše ekonomsko sodelovanje, Finska in Islandija pa sta zavzeli politiko čakanja (Phinnemore v Miles 1996, 37–38).

Leta 1963 je francoski predsednik Charles de Gaulle vložil veto na vstop VB v EU, saj je menil, da se razmere otoške in pomorske države, kakršna je VB, bistveno razlikujejo od tistih na celini (Archer 2005, 59). Norveški politiki so odločitev sprejeli mirno in tako nasprotniki kot podporniki članstva v EU so bili zadovoljni s stanjem. Vprašanje o vstopu Norveške v EU je popolnoma izginilo iz politične arene za naslednjih nekaj let (Archer in Sogner 1998, 28).

Nevstop VB, Danske in Norveške v EU pa je dal delovanju EFTA nov zagon. Trgovanje skandinavskih držav znotraj EFTA je v tem obdobju zraslo kar za 284 odstotkov (Phinnemore v Miles 1996, 38–39). Leto kasneje pa je VB uvedla 15 odstotkov dodatnih dajatev na uvoz iz držav EFTA, kar je zmanjšalo izvoz skandinavskih držav na britanski trg in s tem pomen samega sporazuma (Phinnemore v Miles 1996, 38–39).

VB in Danska sta leta 1967 vložili novo prošnjo za članstvo v EU (Archer in Sogner 1998, 28). Evropske skupnosti (ESPJ, EGS in Euratom) so namreč podpisale Pogodbo o združitvi, kar je dalo integraciji večji pomen. Norveška je tokrat brez večjih zadržkov tudi sama zaprosila za članstvo, ki pa ga je zopet pogojevala z vstopom Velike Britanije ter varovanjem primarnih sektorjev. Preden so se pogajanja sploh dobro pričela, je de Gaulle vložil nov veto na vstop VB v EU, vendar je vloga teh treh držav ostala v Bruslju,

čeprav se je zdelo neverjetno, da bi prišlo do pogajanj v bližnji prihodnosti (Archer in Sogner 1998, 28–29).

Po odstopu de Gaulleja s položaja predsednika Francije leta 1969 (Archer in Sogner 1998, 25) so se pogajanja o članstvu VB, Danske in Norveške ponovno vzpostavila in VB ter Danska sta postali članici ES 1. januarja 1973. Norveška je zavrnila članstvo po neuspelem referendumu leta 1972²³ in ostala v EFTA (Archer in Sogner 1998, 39).

Moč in vpliv EFTA sta po izstopu VB in Danske postala zelo omejena. Večina članic EFTA je podpisala bilateralne sporazume z EU o ekonomskem in drugem sodelovanju. Bilateralni sporazum med Norveško in EU, imenovan Sporazum med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Kraljevino Norveško²⁴, je bil podpisan 14. maja 1973, v veljavo pa je stopil 1. julija 1973.

Glavna načela tega sporazuma so bila, da se z razširitvijo medsebojne trgovine spodbuja usklajen razvoj gospodarskih odnosov med Norveško in Skupnostjo ter njihov obseg, izboljšanje življenjskih in delovnih razmer ter povečanje produktivnosti in finančne stabilnosti. Poleg tega naj bi si pogodbenici prizadevali za zagotavljanje poštenih pogojev konkurence pri trgovanju in z odpravo ovir pri trgovanju prispevali k skladnemu razvoju in širjenju svetovne trgovine (Sporazum med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Kraljevino Norveško, 1. čl.).

4.1.1.2 EFTA danes

Po izstopu VB in Danske leta 1972, Portugalske leta 1985 ter Avstrije, Finske in Švedske leta 1995 se je število članic EFTA drastično zmanjšalo. Lihtenštajn se je EFTA pridružil

---

²³ Več o vzrokih za propad referendumu v poglavju 4.2.

²⁴ Sporazum med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Kraljevino Norveško - *Agreement between the European Economic Community and the Kingdom of Norway*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=480> (16. maj 2016).

leta 1995, tako da ima danes EFTA le še štiri članice. Poleg Lihtenštajna so v EFTA ostale še Norveška, Islandija ter Švica (EFTA Secretariat 2014b).

Do konca devetdesetih let prejšnjega stoletja se je trgovinska politika EFTA osredotočala predvsem na evropski trg in sodelovanje z EU. Leta 1992 sta EFTA in EU podpisali sporazum o Evropskem gospodarskem prostoru²⁵ (Agreement on the European Economic Area - EEA), ki bo podrobneje predstavljen v naslednjem poglavju.

Konec devetdesetih let pa je njena trgovinska politika postopoma začela presegati meje Evrope. Tako ima EFTA danes podpisanih 25 prostotrgovinskih sporazumov s skupno 35 partnericami zunaj meja EU²⁶ (EFTA Secretariat 2014c, 11).

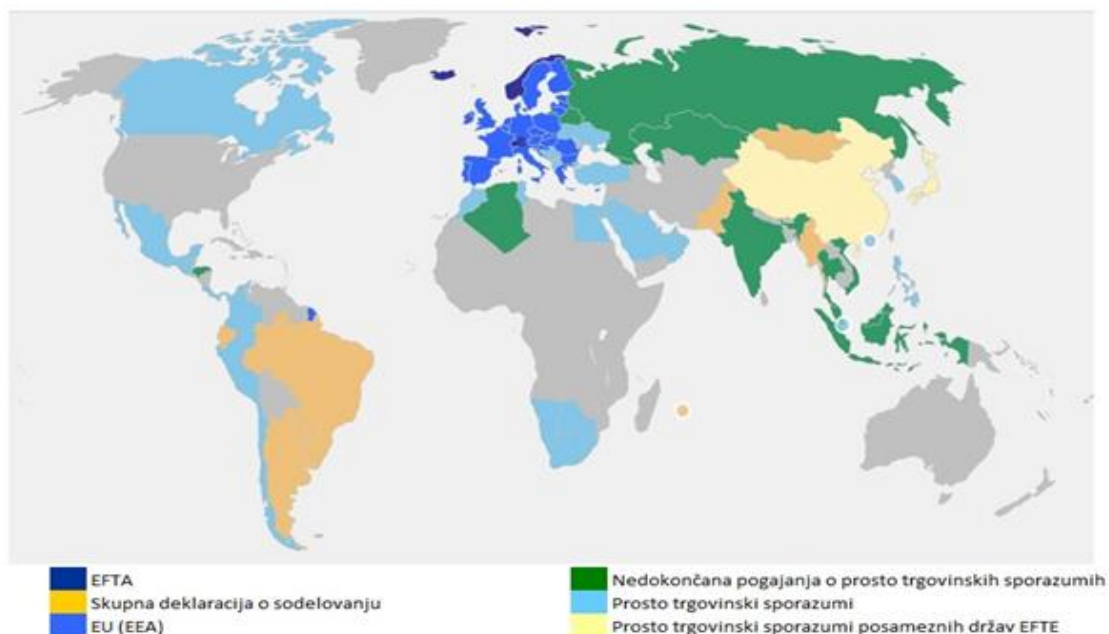
Poleg tega so države EFTA podpisale skupne deklaracije o sodelovanju z Mauritiusom, MERCOSUR (sestavljajo ga Argentina, Brazilija, Paragvaj in Urugvaj), Mongolijo, Myanmarjem ter Pakistanom (EFTA Secretariat 2014c, 11).

---

²⁵ Sporazum o Evropskem gospodarskem prostoru - *Agreement on the European Economic Area*; podpisan 2. maja 1992. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=448> (2. julij 2016).

²⁶ Albanija, Bosna in Hercegovina, Kanada, Kostarika, Panama, Čile, Kolumbija, Egipt, Svet za sodelovanje v Zalivu (Bahrajn, Kuvajt, Oman, Katar, Savdska Arabija in Združeni Arabski Emirati), Kitajska, Izrael, Jordan, Republika Koreja, Libanon, Makedonija, Mehika, Črna Gora, Maroko, Palestina, Peru, Srbija, Singapur, Zahodnoafriška carinska unija (Bocvana, Lesota, Namibija, Južna Afrika in Svazi), Tunizija, Turčija ter Ukrajina.

Slika 4.1: Zemljevid prosto trgovinskih sporazumov EFTE

Vir: EFTA Secretariat (2014č).

4.1.2 Evropski gospodarski prostor (EEA)

V začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja je takratni Generalni Sekretar EFTA spodbujal članice, da dajo prednost skupnemu pristopu k EU, namesto bilateralnih sporazumov, saj je EU pričela s pripravo Enotnega evropskega trga (Gstöhl v Miles 1996, 49). Kljub temu da je bila prosta trgovina industrijskih izdelkov med EU in EFTA članicami v tem času že razvita, so se EFTA članice bale, da bo dokončanje notranjega trga prineslo diskriminacijo njihovih izdelkov s strani potrošnikov, podjetij in vlad (Dedman 2010, 117).

9. aprila 1984 so se v Luksemburgu prvič sestali ministri EU in EFTA, z namenom obeleženja uspešne implementacije prostotrgovinskih sporazumov ter odpravo zadnjih carinskih ovir in količinskih omejitev na trgovanje z industrijskimi izdelki (Gstöhl v Miles 1996, 49–50). Tesnejše sodelovanje z EU je bilo za EFTA članice smiselno predvsem z gospodarskega vidika, saj so večino svojega trgovanja v tem času opravile s članicami EU, kot lahko vidimo v tabeli na naslednji strani.

Tabela 4.2: Izvoz EFTE glede na območje 1959–1984 (% skupnega izvoza)

	1959	1967	1972	1978	1984
Znotraj-EFTA*	11.1	16.6	19.0	15.1	13.6
Danska/VB	16.2	18.2	18.4	16.9	17.7
EU 6	34.0	29.7	29.3	31.5	33.6
EU 9	50.5	48.2	48.1	48.8	51.7
EU 10	-	-	-	-	52.2
EU 12**	-	-	-	-	53.5
ZDA	8.7	7.8	7.3	5.9	8.5
Ostali	13.3	10.3	12	14.6	14.6

Opombe: *Številke so za naslednje članice: Avstrijo, Finsko, Norveško, Portugalsko, Švedsko in Švico.

**Španija in Portugalska uradno nista članici EU do leta 1986.

Vir: Prirejeno po EFTA Secretariat v El-Agraa (1988).

Po koncu srečanja so ministri sprejeli skupno deklaracijo, znano kot Luksemburška deklaracija²⁷, v kateri je bil poudarjen obširen seznam skupnih interesov²⁸ in predvideno sodelovanje na področjih raziskovanja in razvoja, kmetijstva, ribolova, energetike, delovnih razmer in mnogih drugih, ni pa se omenjalo prostega pretoka blaga in dela (Gstöhl v Miles 1996, 50). S sprejetjem deklaracije se je pričel Luksemburški proces.

Luksemburški proces je prvič predstavil elemente skupnega trga v sodelovanju EU in EFTA, oživil politično zavezanost k EU-EFTA sodelovanju in predstavil koncept Evropskega gospodarskega prostora, ki naj bo dinamičen in homogen ter v katerem bodo zakonski predpisi veljali za vse članice EEA (Gstöhl v Miles 1996, 50–51).

---

²⁷ Luksemburška deklaracija - *the Luxembourg Declaration*; podpisana 9. aprila 1984. Dostopno prek: <http://www.efta.int/sites/default/files/documents/about-efta/EFTA-EC-joint-declaration-1984.pdf> (3. julij 2016).

²⁸ Izboljšanje prostega pretoka industrijskih izdelkov z usklajevanjem standardov, odprava tehničnih ovir, poenostavitev mejnih nadzorov, pravila o poreklu izdelkov, prepoved državne pomoči v razmerju s prostotrgovinskimi sporazumi ter liberalizacijo dostopa do javnih naročil (Gstöhl v Miles 1996, 50).

Maja leta 1987 sta v Interlakenu EU in EFTA podpisala prva dva multilateralna sporazuma kot skupini: Konvencijo o skupnem tranzitnem postopku²⁹ ter Konvencijo o uvedbi enotne upravne listine za vse trgovanje³⁰ (Gstöhl v Miles 1996, 51).

Kaj kmalu pa so EFTA članice postale nezadovoljne s počasnim tempom in nepovezanim značajem EU-EFTA dialoga. Kljub temu da je Luksemburški proces razširil in okreplil EU-EFTA sodelovanje, je to še vedno temeljilo na *ad hoc* delovanju. Glede na to, da sodelovanje ni imelo nobenega institucionalnega telesa in časovnega okvira, je bil proces odvisen od političnih pobud ministrskih sestankov (Gstöhl v Miles 1996, 55).

Gospodarstva EFTA držav so čutila vedno večjo potrebo po stalnih oblikah in institucijah sodelovanja, s katerimi bi zagotovili stabilne in predvidljive razmere na trgu. *Ad hoc* pristop preprosto ni bil dovolj dinamičen, da bi lahko sledil izvajanju enotnega trga EU. Predvsem Švedska in Norveška sta si prizadevali za institucionalizirano obliko sodelovanja, saj je bila EU njun glavni gospodarski partner. Avstrija je v tem času namreč že bila na poti k polnemu članstvu v EU, Švica pa je bila od nekdaj skeptična do multilateralnega pristopa EFTA (Gstöhl v Miles 1996, 55–56).

17. januarja 1989 je Jacques Delors, takratni predsednik Evropske komisije, uradno predstavil idejo o institucionalizaciji EU-EFTA odnosov v svojem govoru v Evropskem parlamentu. Predlagal je strukturirano partnerstvo s skupnimi odločevalnimi in upravnimi institucijami v dvostebni strukturi (Gstöhl v Miles 1996, 55).

Uradna pogajanja o institucionalni obliki sporazuma so se pričela junija 1990 in so bila vse prej kot lahka naloga. EFTA je bila pri pogajanjih v slabšem položaju, saj je časovni okvir za sprejem sporazuma sovpadel z dokončanjem notranjega trga EU. Članice EFTA

---

²⁹ Konvencija o skupnem tranzitnem postopku - *Convention on a Common Transit Procedure*; podpisana 20. maja 1987. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21987A0813\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21987A0813(01)&from=EN) (3. julij 2016).

³⁰ Konvencija o uvedbi enotne upravne listine za vse trgovanje - *The single administrative document (SAD)*; podpisana 1. januarja 1998. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/general/sad/index_en.htm (3. julij 2016).

so si prizadevale za ustanovitev skupnega odločevalnega telesa, kar pa ni bilo po godu EU (Gstöhl v Miles 1996, 57–59).

Poleg tega sta bili obe strani trdno odločeni, da ne bosta predali svoje suverenosti drugi strani. EU ni želela dovoliti EFTA sodelovanja pri sprejemanju odločitev o notranjem trgu, medtem ko EFTA ni želela pristati na odločitve, ki bi jih EU sprejela brez njene privolitve (Rye v EFTA Bulletin 2015, 14).

EFTA članice so bile toliko bolj zadovoljne z vsebino dogovora, ki jim je omogočil dostop do notranjega trga, z izjemo Skupne trgovinske politike, Skupne kmetijske in ribiške politike, EURATOM, posrednega in neposrednega obdavčenja in Pogodbe o Evropi. V zameno pa je EU zahtevala ustanovitev Kohezijskega sklada za manj razvite dele EU, v katerega bi EFTA morala prispevati sredstva, ter koncesije pri trgovanju s kmetijskimi in ribiškimi pridelki (Gstöhl v Miles 1996, 58).

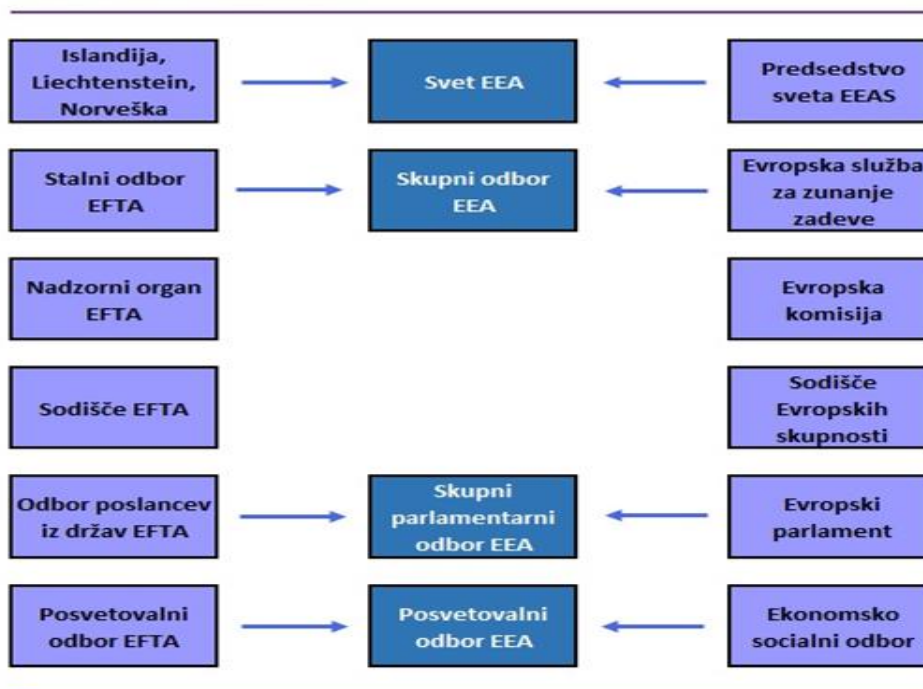
V sklopu tega sklada je Norveška podpisala tudi bilateralni ribiški sporazum z EU³¹. Sporazum je omogočal Norveški dostop do trga EU v zameno za dostop do njenih ribiških virov. EU je tako smela uloviti 2,14 odstotka skupnega ulova polenovke severno od 62 stopinj zemljepisne širine, sčasoma pa bi se ta odstotek povečal na 2,90. Poleg tega je EU letno dobila 7.250 dodatnih ton polenok od leta 1994 ter dodatnih 11.000 od leta 1997 naprej (Archer in Sogner 1998, 47).

Kljub prvotnemu nasprotovanju so članice EFTA na koncu pristale na dvostebno strukturo sporazuma, ki je prikazana na sliki 4.2. Dne 2. maja 1992 so v Oportu podpisali EEA sporazum (Agreement on the European Economic Area 1992), ki je stopil v veljavo 1. januarja 1994. Švica je zavrnila ratifikacijo sporazuma decembra 1992 in tako ni postala članica EEA območja (Gstöhl v Miles 1996, 59–60).

---

³¹ Bilateralni ribiški sporazum med Norveško in EU - *Agreement in the form of an exchange of letters between the European Economic Community and the Kingdom of Norway relating to the Agreement on fisheries between the European Economic Community and the Kingdom of Norway*; podpisan 2. maja 1992. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21993A1231\(11\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21993A1231(11)&from=EN) (3. julij 2016).

Slika 4.2: Dvostebna struktura EEA

Vir: EFTA Secretariat (2014d).

4.1.2.1 Značilnosti in delovanje sporazuma

EEA sporazum je pridružitveni sporazum, katerega namen ni bil oblikovati novih vsebinskih pravil med njegovimi članicami (Sejersted 2012, 64). Sporazum je združil članice EU in članice EEA-EFTA³² sporazuma ter omogočil EEA-EFTA članicam dostop do notranjega trga z zagotavljanjem izvajanja primerne EU zakonodaje (*aquis communautaire*) v EEA sporazum, tako da velja enotno na celotnem EEA območju (Baur v EFTA Bulletin 2015, 18).

Odnos med EU in EFTA članicami v EEA sporazumu bi opisali takole: “EU je oblikovalka politike, EFTA države pa so prejemnice politike” (Austvik v Veggeland 2010, 113).

³² EEA-EFTA izraz uporabljamo, saj Švica ni del tega sporazuma, čeprav še vedno ostaja članice EFTE.

Cilj sporazuma je: “spodbujati stalno in uravnoteženo krepitev trgovinskih in gospodarskih odnosov med pogodbenicami z enakimi pogoji konkurence in spoštovanjem istih pravil, z namenom ustvariti homogen evropski gospodarski prostor /.../” (Agreement on the European Economic Area 1992, 1. čl.).

Sporazum vključuje prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala ter povezovanje politike na področjih konkurence, prevoza, energije ter gospodarskega in monetarnega sodelovanja. Prav tako vključuje horizontalne politike, povezane s štirimi svoboščinami (Bahadir in de los Fayos 2016):

- socialne politike vključno z zdravjem in varnostjo pri delu, delovnim pravom in enakim obravnavanjem moških in žensk,
- politike o varstvu potrošnikov, okolju, statistiki in pravu družb,
- številne spremljajoče politike, kot so politike na področju raziskav in tehnološkega razvoja, ki ne temeljijo na pravnem redu EU ali pravno zavezujočih aktih, vendar se izvajajo prek dejavnosti sodelovanja.

Ne vključuje pa (EFTA Secretariat 2014e):

- skupne kmetijske in ribiške politike³³,
- carinske unije,
- skupne trgovinske politike,
- skupne zunanje in varnostne politike,
- pravosodja in notranjih zadev³⁴,
- ekonomske in monetarne unije.

128. člen EEA sporazuma določa, da kadar država postane članica EU ali EFTA, mora obenem zaprositi za članstvo v EEA, kar privede do širitve EEA (Agreement on the European Economic Area 1994, 128. čl.). Danes EEA vključuje 31 držav; 28 članic EU ter 3 EFTA članice.

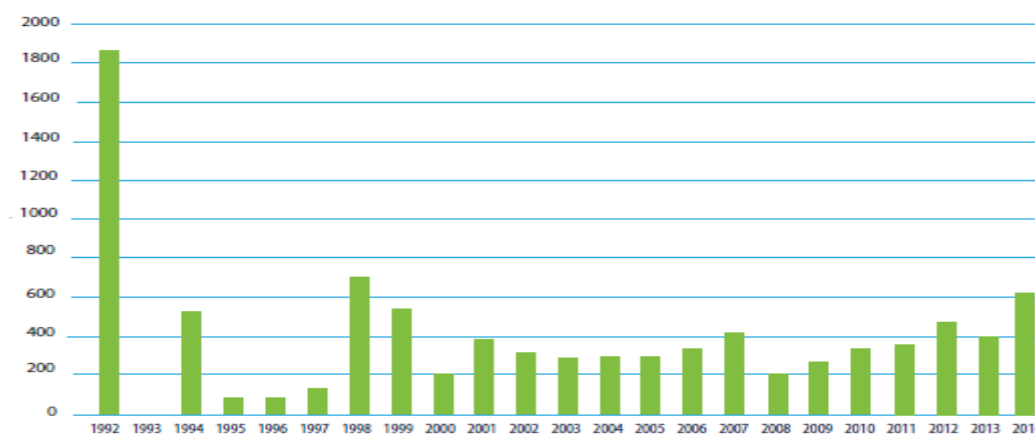
³³ Sporazum vsebuje določbe o različnih področjih trgovanja s kmetijskimi in ribiškimi izdelki.

³⁴ EFTA članice so kljub temu del Schengenskega območja.

Glavni element EEA sporazuma je njegov dinamičen vidik, kar pomeni, da se skupna pravila sporazuma dopolnjujejo in posodablajo z novo zakonodajo EU. EEA sporazum tako danes vsebuje 129 členov, 22 prilog, 49 protokolov ter Sklepno listino (EFTA Secretariat 2014f).

Ob podpisu sporazuma leta 1992 je morala EEA prenesti 1.875 zakonov EU v svoj notranji red, danes pa ta številka že krepko presega 10.000 zakonov. Na naslednjem grafu lahko vidimo, da je bilo največ zakonov prenesenih v obdobju med leti 1998–99, z vključitvijo veterinarskih zakonov, ter leta 2014 v povezavi z vključitvijo zakona o fitofarmacevtskih sredstvih (Baur v EFTA Bulletin 2015, 29).

Slika 4.3: Zakonski akti EU preneseni v EEA sporazum 1994–2014

Vir: Baur v EFTA Bulletin (2015).

Za implementacijo novega pravnega akta v EEA sporazum je potrebna soglasna odločitev EEA-EFTA članic, ki imajo tudi pravico veta oziroma pridržka (Sejersted 2012, 68). V praksi uporaba veta pomeni, da se države EEA-EFTA vzdržijo glasovanja o implementaciji novega zakona v EEA sporazum (Sejersted 2012, 100).

Do sedaj Norveška, kljub notranjim pritiskom, še ni uporabila pravice veta pri sprejemanju odločitev v EEA. Možnost uporabe je bila sicer obravnavana med drugim v

zvezi z direktivami o dodatkih k hrani za dojenčke in patentiranju biotehnoloških izumov, vendar je negotovost političnih reakcij s strani EU vedno preprečila samo uporabo veta (Glasser in Ruud 2008).

4.1.2.2 Pomen EEA za Norveško

EEA sporazum je daleč najobsežnejši gospodarski sporazum, ki ga je Norveška kadarkoli podpisala in obenem najpomembnejši sporazum, ki ureja odnose med Norveško in EU (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2015).

Od podpisa EEA sporazuma leta 1992 je EU sprejela štiri večje pogodbe, ki so institucionalno in vsebinsko preoblikovale EU in s tem posredno in neposredno vplivale tudi na Norveško (Sejersted 2012, 82).

Maastrichtska pogodba je prinesla tristebno strukturo EU. Prvi steber Evropske skupnosti je dobil novo pravno podlago za tesnejše sodelovanje, kar se je preneslo tudi v EEA sporazum. Drugi in tretji steber pa nista vključena v EEA sodelovanje, kar pomeni, da je morala Norveška iskati druge oblike sodelovanja na teh področjih zunaj Sporazuma (Sejersted 2012, 82).

Amsterdamska pogodba je uradno vključila Schengenski sporazum v EU in položila temelje za širše sodelovanje na področju pravosodne politike, s katero se je Norveška kasneje vse bolj povezovala (Sejersted 2012, 82–83).

Pogodba iz Nice je pripravila EU na širitev in ni imela posrednih vplivov na EEA sodelovanje, neposredno pa je imela morda največji vpliv na sodelovanje EU in EEA, saj se je leta 2004 temu pridružilo deset novih EU članic (Sejersted 2012, 83).

Z Lizbonsko pogodbo so se pojavili temeljni izzivi EU-EEA sodelovanja, saj je odpravil prejšnjo strukturo stebrov, zato so ta tri temeljna področja EU postala veliko bolj

integrirana. Evropski svet in Evropski parlament sta dobila večja pooblastila, kar je otežilo sodelovanje norveških oblasti z EU, prav tako pa se je ustanovil EEAS, ki je prinesel določene spremembe v odnosu med EU in EEA, saj je EU zastavila skupne zunanjepolitične cilje. Predvsem Norveška se je bala, da bodo njeni odnosi z EU zaradi tega postali zapostavljeni (Sejersted 2012, 83–84).

Ena izmed posledic, ki so jih prinašale revizije pogodb EU, je, da je naraščala oddaljenost med glavnim EEA sporazumom in osnovnimi določbami EU pogodb. Načeloma je to strukturna šibkost EEA sporazuma, kar pa bi lahko povzročilo večje težave pri sodelovanju in bi sčasoma oslabilo načelo enotnosti med EU in EEA (Sejersted 2012, 86).

EEA sporazum vpliva predvsem na gospodarsko dejavnost članic. Od pričetka veljave sporazuma leta 1994 je bila Norveška skoraj popolnoma integrirana udeleženka notranjega trga EU. Sodelovanje Norveške z EU preko EEA sporazuma je predvsem prispevalo k modernizaciji in liberalizaciji norveškega gospodarstva in je že od samega začetka imelo pozitivne učinke na razvoj tega (Sejersted 2012, 326–327).

Kot lahko vidimo v tabeli 4.3, se je trgovanje z EU izjemno povečalo po pričetku veljave Sporazuma leta 1994 v primerjavi z letom 1972, ko je Norveška na referendumu prvič zavrnila članstvo v EU. Ob tem moramo seveda upoštevati, da sta dve izmed najpomembnejših gospodarskih partneric Norveške v tem obdobju, Danska in VB, postali članici EU, prav tako pa je Norveška postala ena izmed največjih izvoznic surove nafte in zemeljskega plina v države EU. Izvoz v EU se je nato še znatno povečal v obdobjih med leti 1994 in 2004 ter 2004 in 2014. K temu je med drugim prispevala tudi širitev EU v obeh obdobjih, ki je tako leta 2004 štela 25 članic, deset let kasneje pa kar 28 članic, s čimer se je še dodatno povečal notranji trg EU. Izvoz v EU se je nato nekoliko zmanjšal v letu 2015, na kar je nedvomno vplival padec cene surove nafte in s tem črpanje in izvoz.

Tabela 4.3: Celoten izvoz ter izvoz surove nafte in zemeljskega plina Norveške v izbrane države EU za leta 1972, 1994, 2004, 2014 in 2015 v milijonih NOK³⁵

Celoten Izvoz	Danska	Francija	Nemčija	Nizozemska	Švedska	Velika Britanija
1972	1.560	695	2.826*	684	3.405	4.089
1994	11.552	19.301	29.522	23.176	23.165	50.596
2004	20.892	48.522	72.885	56.837	37.263	125.138
2014	34.324	55.475	153.863	121.120	51.452	206.190
2015	32.845	52.386	148.516	92.029	49.342	168.289
Izvoz surove nafte in zemeljskega plina	Danska	Francija	Nemčija	Nizozemska	Švedska	Velika Britanija
1972	84	28	29**	5	188	121
1994	2.384	10.850	10.885	14.859	5.473	34.370
2004	4.686	37.453	46.567	36.821	8.810	100.122
2014	9.416	39.531	122.533	78.614	14.934	174.824
2015	8.554	37.575	111.861	51.937	14.060	135.300

Opombe: * Vzhodna in zahodna Nemčija

**Zahodna Nemčija

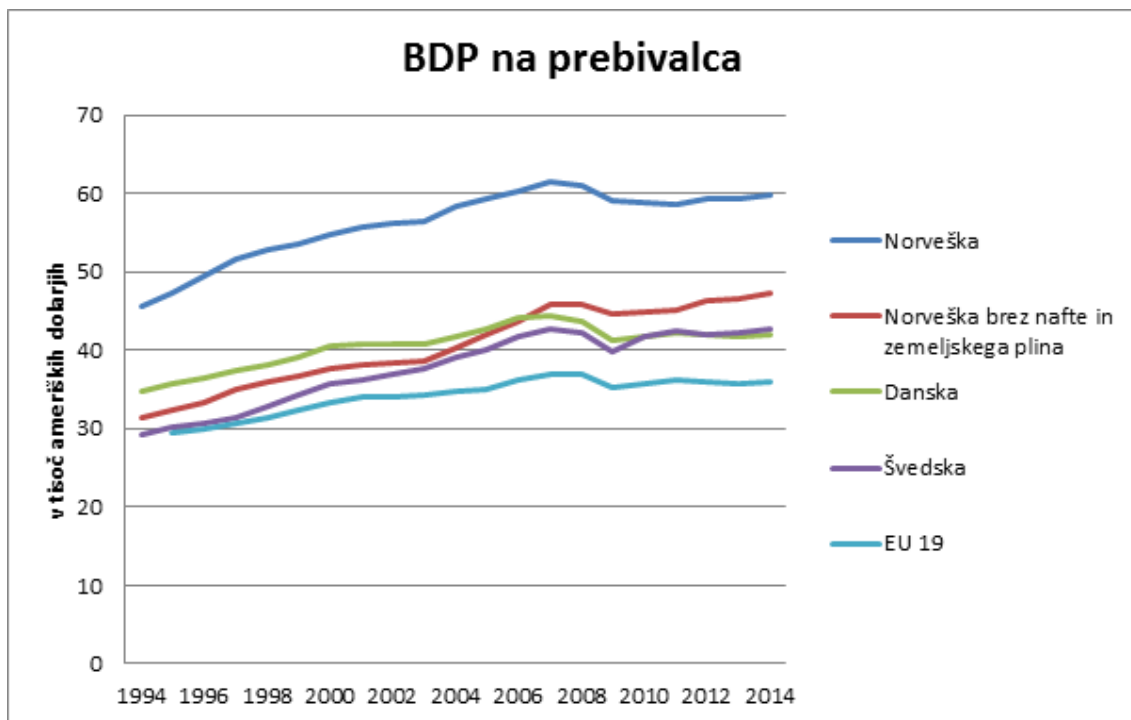
Vir: Prirejeno po Statistisk Sentralbyrå (2016b; 2016d).

Večinski del norveškega gospodarstva, delovne sile in finančnih trgov je danes bolj ali manj uravnavan preko EEA sporazuma. Dostop do štirih svoboščin notranjega trga EU, ki jih prinaša EEA sodelovanje, ni zmanjšal ovir pri trgovanju samo zunaj državnih meja, prispeval je tudi k učinkovitejšim poslovnim dejavnostim na nacionalni ravni, s čimer se je ustvarjala višja dodana vrednost za podjetja in zmanjševale cene za potrošnike. Pravila o državni pomoči, konkurenci in javnih naročilih so prispevala k učinkovitejšemu trgu in tako povečanju narodne blaginje (Sejersted 2012, 356).

Obenem pa ne moremo trditi, da se je norveško gospodarstvo razvijalo tako uspešno po letu 1994 izključno zaradi dostopa do notranjega trga EU, če vemo, da ostale članice EU-EEA sporazuma niso bile tako gospodarsko uspešne v tem obdobju (Sejersted 2012, 360), kar je razvidno tudi na sliki 4.4.

Slika 4.4: Bruto domači proizvod (BDP) Norveške, Danske in Švedske na prebivalca 1994–2014

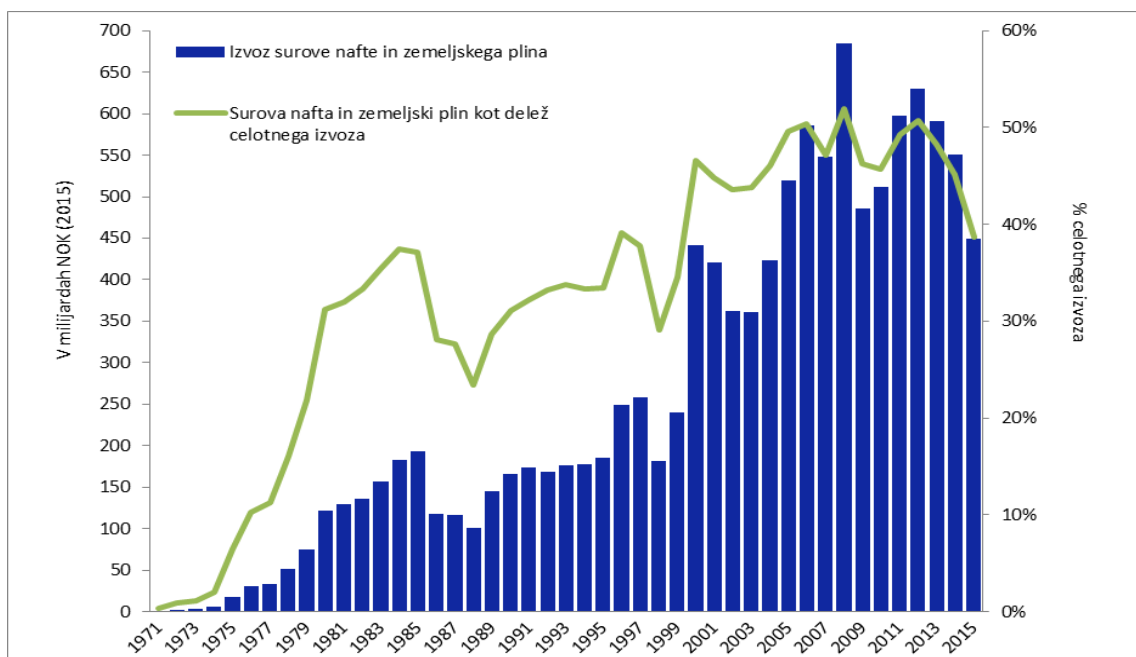
³⁵ Podatki so iz maja 2016, ko je bil tečaj 1 Eur = 9,28 NOK.

Vir: OECD (2016).

Največji prispevek pri gospodarski rasti Norveške gre tako pripisati izvozu surove nafte in zemeljskega plina, ki predstavljata velik del izvoza od leta 1994 naprej (glej sliko 4.5).

Slika 4.5: Izvozna vrednost surove nafte in zemeljskega plina na Norveškem, 1971–2015

Vir: Oljedirektoratet v Norsk Petroleum (2016).

Poleg blagodejnih ekonomskih učinkov, ki jih Norveški prinaša EEA sporazum, je potrebno izpostaviti tudi pomembne politične učinke na norveško evropsko politiko. Medtem ko je bilo članstvo v EU že od samega začetka sporno in težko vprašanje v norveški politični areni, pa je izvajanje EEA sporazuma pripomoglo k vzpostavitvi konsenza političnih strank kot oblike sodelovanja in povezovanja z EU. Za razliko od polnopravnega članstva v EU, ki je razdvajalo norveško politično elito, jo je torej EEA sporazum združeval (Sejersted 2012, 271).

4.2 Norveška in članstvo v EU

Norveška je do sedaj že trikrat vložila prošnjo za članstvo v EU: leta 1962, 1967 in 1992. Leta 1962 in 1967 je njen vstop, kot smo že lahko videli, preprečil de Gaulle z vetom. Norveška pa svoje prošnje po zadnjem vetu ni umaknila iz Bruslja. Leta 1967 so se pričele pojavljati gospodarske in družbene spremembe znotraj Norveške. Prebivalstvo se je selilo iz vasi v mesta ter s severa na jug. Gospodarstvo je sicer še vedno temeljilo

na izvozu primarnih proizvodov in polproduktov ter zaščitenu kmetijstvu in domači industriji, ki sta še vedno prinašala največjo stopnjo zaposlovanja, predvsem na podeželju. Kmetijstvo in ribolov sta se zmanjšala v obsegu in gospodarskem pomenu, imela pa sta še vedno zelo močan vpliv na norveško življenje in politiko (Archer in Sogner 1998, 25–26).

4.2.1 Pogajanja o članstvu v EU leta 1971

Preden je Norveška lahko uradno pričela s pogajanja, je morala sprejeti pogoje EU, kar pomeni, da je načeloma morala spoštovati pravni red EU (*acquis communautaire*). Norveški zunanji minister je ob pričetku pogajanj izrazil dva pridržka na *acquis*. Prvi se je nanašal na potrebo po stalni posebni ureditvi za kmetijstvo, drugi pa na ribiško politiko EU, ki ni zadovoljevala norveških potreb (Archer in Sogner 1998, 31).

4.2.1.1 Kmetijstvo

Kmetijstvo je bilo najpomembnejše in najbolj problematično področje pogajanj Norveške in EU. Ob pričetku pogajanj junija 1971 je Norveška vztrajala na ohranitvi nacionalne kmetijske politike, brez prilagajanj na skupno kmetijsko politiko EU. Norveške kmetijske organizacije so namreč nasprotovale vsakršni spremembi v količini in načinu proizvodnje. To pomeni, da niso želele nobenih zmanjšanj na uvozne omejitve in nobenih zmanjšanj moči proizvodnih organizacij ter sprememb pri subvencioniranju cen (Archer in Sogner 1998, 31).

Po treh mesecih pogajanj sta Norveška in EU sprejeli kompromis, ki je odobril nekatere norveške zahteve. EU se je zavedala, da obstaja možnost visoke izgube prihodka norveških kmetov s sprejetjem članstva, zato je obljubila pomoč pri ohranitvi njihovega življenjskega standarda. Prav tako se je zavedala, da prehodni ukrepi, ki pomagajo državam na prilagajanje pri izvajanju politik EU ob sprejemu članstva, niso zadostni glede na naravne pogoje Norveške. Izrazila je tudi možnost ohranitve subvencioniranja

cen za pomemben mlečni sektor, je pa zavrnila subvencioniranje cen preostalega kmetijskega področja. Vse te izjeme so bile samo začasne in Norveška bi sčasoma morala prevzeti celotno skupno kmetijsko politiko EU (Archer in Sogner 1998, 31).

4.2.1.2 Ribištvo

Na dan pričetka pogajanj je EU sprejela ribiški sporazum, ki je zagotavljal nediskriminatoren dostop do zunanjih meja, dovoljenih za ribolov, za vse članice. Sporazum je bil popolnoma nesprejemljiv za norveške ribiče, ki so zahtevali trajen obstoj cone dvanajstih milj, v kateri bi imeli izključno pravico ribolova. Poleg tega so želeli ohraniti tudi obsežne pravice proizvajalskih organizacij, vključno z obveznim članstvom, pravice do prodaje celotnega ulova ter reguliranja cen in kvot (Archer in Sogner 1998, 31).

Januarja leta 1972 je Norveška, kljub močni opoziciji doma, pristala na kompromis, ki je razdelil norveško obalo na dva dela. Kompromis je določil, da bi samo severno od Egersunda³⁶ veljala izključna cona dvanajstih milj. Poleg tega EU ni bila pripravljena Norveški dati nobenih pravnih zagotovil za obstoj cone dvanajstih milj po končanem prehodnem obdobju (Archer in Sogner 1998, 32).

4.2.1.3 Prvi referendum

VB, Danska in Norveška so podpisale pristopni sporazum 22. januarja 1972³⁷, ki je zahteval ratifikacijo sporazuma s strani pristopnic. VB je za ratifikacijo potrebovala soglasje parlamenta, medtem ko sta se Norveška in Danska odločili, da izvedeta

---

³⁶ Mesto leži na jugozahodni obali Norveške.

³⁷ Pristopni sporazum VB, Danske in Norveške - *Treaty between the Kingdom of Belgium, the Federal Republic of Germany, the French Republic, the Italian Republic, The Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, Member States of the European Communities, the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, concerning the accession of the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the European Economic Community and to the European Atomic Energy Community*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11972B/TXT&from=EN> (3. julij 2016).

referendum in tako odločitev o sprejetju članstva prepustita ljudstvu. Izid danskega referenduma je bil v prid članstvu s 63,4 odstotka za in 36,6 odstotka proti. Kasneje je to odločitev potrdil tudi parlament s 141 glasovi za in 34 proti članstvu v EU (Phinnemore v Miles 1996, 40–42). Danska in VB sta tako postali polnopravni članici EU 1. januarja 1973.

Izid referenduma³⁸ na Norveškem pa je bil dokaj pričakovano negativen. 53,5 odstotka vseh volivcev je glasovalo proti vstopu Norveške v EU, medtem ko je 46,5 odstotka volivcev glasovalo za. Največji podporniki vstopa so bili prebivalci mest³⁹, največji nasprotniki pa so prihajali s podeželja⁴⁰ (Statistisk Sentalbyrå 2016c, 355).

Razlogov za neuspeh referenduma je bilo več. Poleg že prej omenjenih nestrinjanj na področju kmetijske in ribiške politike je k negativnemu rezultatu zagotovo prispevala tudi izjava direktorja Komisije EU za področje energetike le nekaj dni pred glasovanjem o nameri ustanovitve skupne energetske politike EU. Norveška, ki je odkrila nafto leta 1969⁴¹, se je tako bala, da bodo tako kot ribiški, tudi njeni naftni viri postali viri EU. Prav tako se je bala izgube suverenosti na področju energetske politike, ki bi jo članstvo v EU nedvomno prineslo (Archer in Sogner 1998; Archer 2005; Regjeringen 2016a).

Referendum je razdelil Norveško na dva dela – mesto in podeželje ter sever in center z jugovzhodom (Archer in Sogner 1998, 35). Že pred referendumom se je pojavila tudi politična delitev države. Zaradi vse večjega nestrinjanja o članstvu znotraj koalicije, predvsem so bila nestrinjanja očitna znotraj večinske Delavske stranke (Arbeiderpartiet), je vlada odstopila s položaja leta 1971 še preden je zaključila pogajanja (Archer in Sogner 1998, 38). Zato je razumljivo, da je vprašanje o vstopu v EU težka tema v norveški politiki, ki se je izogibata tako leva kot desna stran.

---

³⁸ 25. september 1972.

³⁹ Od vseh, ki so glasovali za, je bilo 56,2 odstotka prebivalcev mestnih občin.

⁴⁰ Kar 62,0 odstotkov vseh ki so glasovali proti, so predstavljali prebivalci ruralnih občin.

⁴¹ Prvo odkrito naftno polje na Norveškem se imenuje Ekofisk, ki je z obratovanjem pričelo 15. junija 1971 in obratuje še danes.

4.2.2 Pogajanja o članstvu v EU leta 1993

V obdobju po zavrnitvi referendumu so se pojavile nekatere večje spremembe, ki so Norveško privedle do nove vložitve prošnje za članstvo v EU konec leta 1992. Na Norveškem se je pričela naftna doba. Država je postajala vse manj odvisna od kmetijstva in ribištva. Njeno gospodarstvo je postajalo vse bolj podobno gospodarstvu držav zahodne Evrope, le da je bilo bogatejše (Archer 2005, 69). Za razliko od leta 1972 gospodarstvo držav članic EU ni bilo več tako tuje norveškemu prebivalstvu (Archer 2005, 71).

EU je sprejela nove članice, Grčijo leta 1981 ter Španijo in Portugalsko leta 1986, tako da je vključevala 12 držav. Prav tako se je z Enotnim evropskim aktom leta 1986 vzpostavil notranji trg EU. Norveška, ki je bila vse bolj odvisna od izvoza na trg EU, je uvidela, da je tesno gospodarsko sodelovanje z EU vse pomembnejše (Archer 2005, 67). Prvič so se vzpostavili tudi politični stiki Norveške z EU, ki so presejali politične in gospodarske razprave, vezane zgolj na prostotrgovinsko sodelovanje (Archer in Sogner 1998, 41).

Kot smo videli v poglavju 4.1.2, se je Norveška skupaj s preostalimi članicami EFTA konec osemdesetih let pripravljala na vzpostavitev EEA sporazuma. Namen norveške vlade je bil državo preko sodelovanja v EEA sporazumu postopno pripraviti na sprejem polnopravnega članstva v EU. Upala je, da bo Sporazum pričel veljati že leta 1993, kar bi Norveški dalo dovolj časa, da se privadi na delovanje EU, prebivalci pa bi v tem času spoznali, da je polnopravno članstvo v EU koristnejše, saj bi le tako imeli možnost vplivanja na sprejem odločitev. Njene načrte pa sta preprečili nepričakovani vlogi Švedske leta 1991 in Finske leta 1992 za članstvo v EU. Norveška je sicer nadaljevala s pogajanjem o EEA sporazumu⁴², vendar je konec leta 1992 tudi sama vložila prošnjo za članstvo v EU (Archer in Sogner 1998, 49–50).

---

⁴² Glej poglavje 4.1.2.

Pogajanja Norveške z EU so se pričela 5. aprila 1993 (Archer in Sogner 1998, 54), le en mesec pred ratifikacijo Maastrichtske pogodbe, ki je Skupnost tudi uradno preimenovala v EU. Ob pričetku sta stranki določili 29 področij pogajanj, 13 od teh je bilo že zajetih v EEA sporazumu in so se tako smatrala kot zaključena. V nadaljevanju dela si bomo ogledali tri področja, ki so imela največji vpliv na izid drugega referendumu.

4.2.2.1 Kmetijstvo

Kmetijstvo in ribištvo sta bila ponovno najpomembnejši poglavji pri pogajanjih Norveške o vstopu v EU. Ker nista bili zajeti v pogajanja o EEA sporazumu, je Norveška do pričetka pogajanj lahko vodila lastno nacionalno kmetijsko in ribiško politiko (Vederhus 2007, 11).

Ob pričetku pogajanj je Norveška poudarila, da se njene klimatske, topografske in demografske razmere precej razlikujejo od preostalih članic EU, kar negativno vpliva na učinkovitost njenega kmetijstva, ki je bilo v tem času visoko subvencionirano s strani države. Kar 77 odstotkov vseh prihodkov norveških kmetov je prišlo iz naslova državne pomoči (Archer in Sogner 1998, 62). Zato ne čudi dejstvo, da so bile cene kmetijskih pridelkov Norveške leta 1993 skoraj dvakrat višje od kmetijskih cen EU⁴³.

Za Norveško je bila ena izmed najpomembnejših točk v pogajanjih na področju kmetijstva zahteva o postopnem prilagajanju na cene EU, kar bi omogočilo preživetje njenih kmetov. V tem prehodnem obdobju bi se postopoma znižale uvozne dajatve ter izvozne subvencije. Prav tako bi moral v tem obdobju obstajati mejni in licenčni nadzor, ki bi preprečil prekomeren uvoz tujih izdelkov (Vederhus 2007, 26).

---

⁴³ Pridelava pšenice na Norveškem je bila leta 1993 skoraj 38 odstotkov dražja od pridelave pšenice v Nemčiji, pridelava svinjskega mesa pa več kot 60 odstotkov (Bowtiz in drugi 1994, 18).

Zaradi svoje odročne lege in neugodnih severnih klimatskih pogojev je Norveška zahtevala tudi posebno ureditev, ki bi veljala za celotno državo. Ta ureditev bi dodelila finančno pomoč kmetom glede na obdelovalno površino in število živine ter cenovno in prometno pomoč (Vederhus 2007, 34). Prav tako je Norveška vztrajala na stalnih posebnih ureditvah za žito in mleko ter mlečne produkte, ki so izjemnega pomena za njeno regionalno politiko (Vederhus 2007, 20).

Skozi celotna pogajanja se vidi, da norveška stran ni bila preveč dobro pripravljena. Zdi se, da je Norveška upala, da bosta Švedska in predvsem Finska vztrajali na enakih zahtevah kot sama, kar bi jim dalo večjo skupno pogajalsko moč (Vederhus 2007). Vendar sta Švedska in Finska zaključili pogajanja z EU pred Norveško, kar je oslabilo njeno pogajalsko pozicijo (Archer in Sogner 1998, 66).

Rezultat pogajanj je bil ponoven kompromis, s katerim so bili norveški kmetje izredno nezadovoljni. Skupna kmetijska politika EU naj bi veljala za celotno Norveško, kmetijske cene pa bi se morale prilagoditi na cene EU od prvega dne članstva dalje. Prvih pet let bi bilo Norveški dovoljeno subvencioniranje kmetijstva na severu in delu južnega dela države, kar bi preprečilo motnje trga in resen izpad dohodka norveških kmetov. Triletna pomoč bi bila dovoljena živilski industriji za namene naložb in razvoja izdelkov. Prav tako bi bilo dovoljeno subvencioniranje kmetij, ki se ukvarjajo s proizvodnjo svinjine, perutnine in jajc za obdobje sedmih let. Skupna in stalna podpora Norveške njenim kmetom pa ne bi smela preseči obstoječe ravni; vse subvencije, ki so v nasprotju s trenutnimi shemami Skupne kmetijske politike, bi se morale postopoma odpraviti (Archer in Sogner 1998, 63).

4.2.2.2 Ribišтво

Norveška je že od nekdaj ribiška država. Dolga obala s širokim morskim dnom in številnimi fjordi zagotavlja Norveški odlične pogoje za izkoriščanje številnih prednosti,

ki jih ponuja morje (Tanil 2012, 123). Ribiški sektor na norveškem je dobro organiziran in ima veliko večjo politično moč, kot nakazuje njegov ekonomski prispevek (Tanil 2012, 127). Čeprav je leta 1993 ribištvo predstavljalo le skromnega 0,7 odstotka BDP Norveške (Statistisk Sentralbyrå 2016č, 212), je že od nekdaj pomemben del norveške socialno-ekonomske in kulturne identitete.

Ob pričetku pogajanj o ribištvu je bila Norveška veliko previdnejša s svojimi zahtevami kot leta 1972. Želela je, da načelo relativne stabilnosti določa kvote ulova ter da obdrži svojo ureditev določanja kvot, s katero bi nadzorovala dosledno izvrševanje predpisov in količine ulova. Prav tako je želela, da ji EU prizna njeno odvisnost od obalnih in ribiških virov, ji dovoli ohraniti izključno cono dvanajstih milj vsaj do leta 2002 ter prost dostop do trga ribiških izdelkov EU. Obenem pa je poudarila, da ribičem EU ne more dati nobenih dodatnih ribolovnih pravic v njenih vodah (Archer in Sogner 1998, 63), razen tistih, ki so že določene z bilateralnim sporazumom v sklopu Kohezijskega sklada.

Po koncu pogajanj je EU pristala na norveške zahteve o relativni stabilnosti določanja kvot. Odobrila je tudi brezcarinski dostop Norveške do trga EU za morske sadeže od prvega dne članstva dalje. Prav tako je smela Norveška obdržati izključne ribolovne pravice v coni dvanajstih milj do leta 2002, v zameno pa je bilo ladjam EU dovoljeno uloviti dodatnih dva tisoč ton polenok, poleg tistih že dogovorjenih v EEA sporazumu (Archer in Sogner 1998, 64).

Od prvega dne članstva dalje pa bi morala Norveška na EU prenesti pravice upravljanja z ribiškimi viri južno od 62 stopinj severne zemljepisne širine, severno od 62 stopinj pa najkasneje 1. julija 1998. Poleg tega bi morala Norveška po treh letih in pol od vstopa v EU ukiniti vse zakone, ki so določali, da imajo samo norveški državljani pravico do lastništva ladij, ki lovijo v njenih vodah (Archer in Sogner 1998, 64).

Norveška ribiška združenja so bila tudi tokrat nezadovoljna z rezultatom pogajanj njihove vlade. Pritoževala so se nad možnostjo izgube nadzora in upravljanja z ribiškimi

viri, predvsem pa so nasprotovala pravici EU do ulova dodatnih dva tisoč ton polenovk (Archer in Sogner 1998, 65).

4.2.2.3 Energija (nafta in zemeljski plin)

Proizvodnja nafte in zemeljskega plina je bila izredno pomembna za norveško gospodarstvo vse od sredine sedemdesetih let dalje. Leta 1993 je proizvodnja nafte in zemeljskega plina predstavljala 1/7 BDP ter 1/3 celotnega izvoza Norveške, od tega je približno 80 odstotkov predstavljal trg EU (Stortingsmelding nr. 40. 1993–1994, 184–185).

Energetska politika Norveške je temeljila na tem, da ima država suverenost in nacionalne pravice nad temi naravnimi resursi. Naftni viri so bili torej last države. Država je bila upravičena tudi do sodelovanja na trgu, upravljanja z viri, določanja smernic in uvedbo davkov (Stortingsmelding nr. 40. 1993–1994, 184). Z namenom sodelovanja države na trgu je Norveška leta 1972 ustanovila Statoil, ki je bil popolnoma v državni lasti in je imel 50-odstotni delež v vseh obstoječih licencah. Leta 1985 je država ustanovila tudi SDØE⁴⁴, na katerega je prenesla polovični delež Statoilovih licenc, Statoil pa je bil odgovoren za njegove komercialne dejavnosti.

Še pred začetkom pogajanj o vstopu Norveške je EU predstavila osnutek energetske direktive, ki je omogočala podjetjem enakopravno tekmovanje za offshore vire, ne glede na njihovo nacionalnost in državno ali nedržavno lastništvo (Archer in Sogner 1998, 59).

Norveška je močno nasprotovala osnutku energetske direktive EU, saj bi ta imela velik vpliv na norveško nacionalno energetske politiko. Statoil bi tako izgubil pravico do avtomatičnega delnega lastništva v vseh blokih ter njegov položaj upravitelja in skrbnika SDØE v offshore dejavnostih. Bogastvo, ki sta ga Norveški prinašala nafta in zemeljski plin, je omogočalo subvencioniranje drugih pomembnih sektorjev, med

---

⁴⁴ Statens direkte økonomiske engasjement (Neposredna državna ekonomska zaveza)

drugim tudi kmetijstvo in ribištvo, zato je bila odločena vztrajati na spremembi direktive (Archer in Sogner 1998, 60–61).

Vztrajnost se je na koncu Norveški obrestovala, saj je EU vključila pomembne zahteve Norveške v končni tekst direktive, ki je bila izdana 10. decembra 1993. Statoil je lahko še naprej deloval kot upravitelj in skrbnik SDØE, kar je utrdilo Statoilov pomen političnega orodja Norveške ter državi omogočilo nadaljnjo neposredno vpletenost, Statoil pa je izgubil avtomatično pravico lastništva v vseh novih blokih (Archer in Sogner 1998, 61).

Na norveško zahtevo se je končnemu dogovoru dodal tudi protokol, v katerem se je ponovno potrdil državni nadzor nad naftnimi viri. Pomembnost protokola je v tem, da je postal del primarne zakonodaje EU in spremembe so možne le s spremembo pogodbe, čemur bi Norveška kot članica Sveta lahko nasprotovala (Stortingsmelding nr. 40. 1993–1994, 187).

4.2.2.4 Drugi referendum

Pogajanja med Norveško in EU so se zaključila marca 1994, eno leto in pol po oddani vlogi za članstvo (Archer in Sogner 1998, 69).

Finska in Švedska sta izvedli referendum pred Norveško. Finski volivci so 16. oktobra 1994 s 56,9 odstotka za potrdili vstop v EU, švedski volivci pa so prav tako potrdili vstop v EU 13. novembra s 52,3 odstotka za (Archer in Sogner 1998, 75, 77).

Izid norveškega referenduma 28. novembra 1994 pa je bil za razliko od skandinavskih sosed negativen. S 52,2 odstotka proti in 47,8 odstotka za so tako že drugič zavrnil vstop v EU. Udeležba na referendumu je bila izjemno visoka, saj se ga je udeležilo kar 89 odstotkov⁴⁵ vseh volilnih upravičencev (Statistisk Sentralbyrå 2016c, 355).

---

⁴⁵ 9,7 odstotka več kot na prvem referendumu 1972.

Najpomembnejša organizacija, ki je nasprotovala norveškemu članstvu, je bila Nei til EF (Ne v ES), ustanovljena leta 1988, ki se je kasneje preimenovala v Nei til EU (Ne v EU) in je s svojo kampanjo pričela že leta 1989, ko so se pričeli pogovori o ustanovitvi EEA. Leta 1990 so se preoblikovali v politično organizacijo in njeno članstvo je hitro naraščalo. Leta 1991 je imela 50.000 članov, tri leta kasneje pa kar 140.000. Največje podpornice Nei til EU so bile kmetijske organizacije, ki so prispevale 5 milijonov NOK od skupno 5,5-milijonskega proračuna (Archer in Sogner 1998, 71).

Pred referendumom se je Nei til EU v svoji kampanji osredotočala predvsem na pomembnost ohranjanja suverenosti države, državno in mednarodno solidarnost in zdravo okolje. Po njihovem mnenju delovanje EU ni bilo v skladu s temi vrednotami (Archer in Sogner 1998, 72).

Poleg tega se je pred referendumom vse pogosteje poudarjalo, da bo Norveška v primeru sprejema polnopravnega članstva v EU zelo težko obdržala nespremenjen sistem socialne države. Po mnenju nasprotnikov polnopravnega članstva bi prost dostop do štirih svoboščin v EU prinesel večji poudarek konkurenčnosti in donosnosti, višji stopnji privatizacije in manjši vpletenosti države, kar je v nasprotju z ideologijo norveškega socialnega modela. Nasprotniki so prav tako poudarjali, da bi bili po sprejetju članstva do socialne pomoči s strani države upravičeni le še zaposleni, ne pa več vsi prebivalci Norveške, kar bi pomenilo odklon od ideoloških temeljev norveškega modela socialne države (Øyen 1994).

V javnomnenjski raziskavi, izvedeni tri mesece pred referendumom, je kar 22,5 odstotka vseh vprašanih, ki so bili proti članstvu, izjavilo, da je načelo suverenosti najpomembnejši argument njihove odločitve (Ringdal v Jensen in Valen 1995, 51).

Želja te relativno mlade države po suverenosti in samovladi ne preseneča. Norveška je postala neodvisna država šele leta 1905. Pred tem je bila 90 let v uniji s Švedsko, ki je

sledila 400 letom unije z Dansko. Prav tako ne preseneča, da ima beseda unija slab prizvok na Norveškem. Bitka za odcepitev od Švedske je bila tradicionalno povezana z bojem za demokratične pravice in parlamentarno vlado. Nasprotovanje članstvu v EU bi tako lahko videli kot nadaljevanje boja neodvisnosti in norveške demokracije (Bjørklund v *Acta Sociologica* 1997, 149).

K negativnemu izidu referendumu pa je zagotovo prispeval tudi pozen začetek kampanje norveške vlade za vstop v EU, ki se je pričel šele po parlamentarnih volitvah jeseni 1993 (Jensen in Valen 1995, 205). Delavska stranka, ki je imela tako kot pri prvih pogajanjih o članstvu večinski delež v koaliciji, se je pred volitvami namreč izogibala javni razpravi o članstvu v EU, saj se je bala ponovne izgube podpore (Archer in Sogner 1998, 70).

4.3 Sodelovanje Norveške z EU od neuspele priključitve do danes

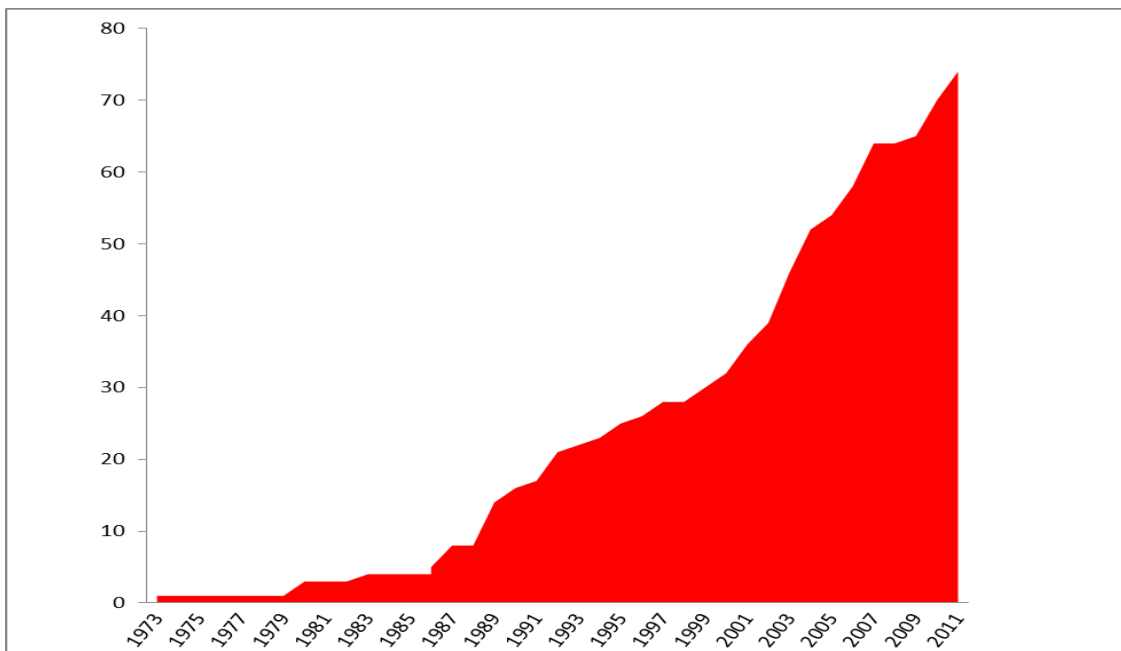
EEA sporazum je še vedno najpomembnejša oblika sodelovanja, ki ga ima Norveška z EU. Od zavrnitve članstva leta 1994 naprej je Norveška podpisala veliko število bilateralnih in multilateralnih sporazumov z EU, ki pokrivajo številna področja sodelovanja. Eden najpomembnejših je zagotovo Schengenski sporazum.

Norveška skupaj s Švedsko, Finsko, Dansko in Islandijo "tvori" Skandinavsko unijo potnih listov (*Nordisk passunion*), ki ukinja nadzore notranjih meja. Ko so se Danska, Švedska in Finska priključile EU in s tem tudi Schengenskemu sporazumu, sta se tudi Norveška in Islandija odločili vstopiti v Schengenski sporazum kot pridruženi članici, z namenom ohranitve Skandinavske unije potnih listov (Tanil 2012, 58).

Prvi sporazum med EU in Norveško ter Islandijo je bil podpisan 19. decembra 1996. Amsterdamska pogodba leta 1997 je integrirala Schengen v notranji red EU, tako da sta morali Norveška in Islandija podpisati nov sporazum, ki je pričel veljati 25. marca 2001 (Europalov 2016).

Na sliki 4.6 lahko vidimo, da se je Norveška, kljub zavrnitvi članstva v EU leta 1994, vedno bolj povezovala z EU in njenim delovanjem.

Slika 4.6: Število bilateralnih in multilateralnih sporazumov Norveške in EU (1973–2011)⁴⁶

Vir: UDs Traktatregister v Sejersted (2012).

Kot lahko vidimo v tabeli 4.4 na naslednji strani, Norveška tesno sodeluje z EU na skoraj vseh področjih z izjemo EMU in evra; vendar pa ne sodeluje v ključnih Skupnih politikah EU: ribiški, kmetijski, zunanji in varnostni, regionalni in energetske, a je na vseh teh področjih podpisala bilateralne ali multilateralne sporazume z EU.

Tabela 4.4: Področja sodelovanja Norveške in EU

Področja sodelovanja	Sodeluje z EU	Ne sodeluje z EU
Carine in obdavčitev	Kot podpisnica EEA sporazuma ne plačuje carin na izdelke EU, z izjemo kmetijskih in ribiških izdelkov, ki niso zajeti v EEA sporazum.	Ni članica carinske unije.

⁴⁶ EEA Grants - Norway Grants sporazumi s posameznimi državami prejemnicami finančne pomoči niso všteti.

Enakost spolov in prepoved razlikovanja	Enakost spolov je območje horizontalne politike EEA. Sodeluje tudi v Daphne III programu, PROGRESS programu in številnih drugih delovnih skupinah in posvetovalnih odborih.	
Energetska politika	Preko EEA sporazuma je vključena v Okvirni program za konkurenčnost in inovacije (CIP), Program za obnovljive vire in energijo (ALTENER) ter Program za varčevanje z energijo (SAVE).	
Finančne in ekonomske zadeve	Ima dostop do notranjega trga preko EEA sporazuma.	Ni članica monetarne unije in nima evra.
Informacijska in komunikacijska tehnologija	Preko EEA sporazuma je Norveška del notranjega trga na področju telekomunikacij in poštne storitve. Sodeluje tudi v: Programu za konkurenčnost in inovativnost (ICT-PSP), Programu za varnejši internet, Programu Interoperabilnostne rešitve za evropske javne uprave (ISA), Agenciji za varnost omrežij in informacij (ENISA), Organu evropskih regulatorjev za elektronske komunikacije (BEREC).	
Izobrazba (EU nima skupne politike na tem področju)	Sodeluje v Programu vseživljenjskega učenja: Erasmus, Comenius, Grundtvig, Leonardo da Vinci.	
Kmetijstvo	V EEA sporazum je zajeta le zakonodaja, ki ureja varnost hrane, zdravje in dobro počutje živali. Poseben sporazum o trgovini s predelanimi kmetijskimi proizvodi, ki je zajet v Protokol 3 EEA sporazuma. Norveška in EU imata bilateralni sporazum o trgovini z osnovnimi kmetijskimi proizvodi. Sodeluje tudi v Stalnem odboru za prehranjevalno verigo in zdravje živali (SCFCAH), Evropski agenciji za varnost hrane (EFSA) ter Sistemu hitrega obveščanja za živila in krmo (RASFF).	Ne sodeluje v skupni kmetijski politiki EU.
Konkurenčna politika	Spoštuje ista pravila kot EU na področju državne pomoči, javnih naročil in konkurence (vključeno v EEA sporazum).	
Okolje in podnebne spremembe	Večina politike EU na tem področju je prenesena v norveško zakonodajo preko EEA sporazuma. Sodeluje tudi v Evropski agenciji za okolje in Evropski agenciji za kemikalije.	
Potrošniška vprašanja	Preko EEA sporazuma izvaja enako zakonodajno politiko kot EU na področjih določanja cen, trženja, potrošniških nakupih, pogodbenimi pogoji in izletih. Sodeluje v Potrošniškem programu od leta 2000 ter številnih dejavnostih Komisije: Mreža potrošniške politike, Odbor za potrošniški finančni program, Mreža za sodelovanje na področju varstva potrošnikov, Strokovna skupina potrošniških trgov.	
Pravosodje in notranje zadeve	Pridružena članica Schengenskega sporazuma. Sodeluje tudi v Europol, Eurojust in na področju imigracijske politike.	
Raziskovanje	Članica Okvirnega programa za raziskave in tehnološki razvoj preko EEA sporazuma.	

Regionalna politika	Sodeluje v Programu evropskega teritorialnega sodelovanja (INTERREG).	Regionalna politika ni vključena v EEA sporazum
Ribištvo	Sklenila je bilateralni sporazum o kvotah ulova.	Ne sodeluje v skupni ribiški politiki EU
Statistika	Sodeluje v Evropskem Statističnem Sistemu preko EEA sporazuma, Eurostat.	
Transport	Preko EEA sporazuma je del notranjega trga za vse načine prevoza: cestni, železniški, letalski in pomorski. Sodeluje tudi v številnih agencijah in programih: Evropski agenciji za varnost v letalstvu (EASA), Evropski agenciji za železniški promet (ERA), Evropski agenciji za pomorsko varnost (EMSA), Marco Polo program.	
Zdravstvo	Sodeluje v Zdravstvenem programu EU in v Programu EU za preprečevanje uporabe drog in obveščanje ter v dejavnostih 4 agencij: - Evropska medicinska agencija (EMA), - Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC), - Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami (EMCDDA), - Evropska agencija za varnost hrane (EFSA).	
Zunanja in razvojna politika	Norveška tesno sodeluje z EU na tem področju v Evropski Komisiji.	Skupna zunanja in varnostna politika ni zajeta v EEA sporazum.

Vir: Regjeringen.no (2016b).

4.3.1 Norveška – neformalni član EU

Norveško bi lahko poimenovali za neformalno članico EU. Ne sodeluje pri sprejemanju odločitev v EU in formalno ni vključena v ključna področja EU sodelovanja. Uradno je Norveška “bolj svobodna” od članic EU in lahko v določeni meri odloča, na katerih področjih bo, oziroma ne bo, sodelovala. Obenem pa je močno povezana z EU in njenim delovanjem. Do sedaj je Norveška v svoj notranji red prenesla približno 3/4 vseh zakonov, sprejetih v EU⁴⁷. Odnos Norveške z EU bi lahko poimenovali kot pripadnost brez možnosti odločanja. To je zelo posebna in nenavadna oblika mednarodnega sodelovanja, saj načeloma vse države sprejmejo polnopravno članstvo

⁴⁷ Zadnje raziskave predstavnikov Nei til EU sicer kažejo, da je številka znatno manjša. Po njihovem mnenju je Norveška v obdobju med leti 2000 in 2013 v svoj notranji red prenesla le 9,1 odstotka vseh zakonov EU. V to analizo pa niso vključeni podatki o kmetijskih zakonih, saj niso del EEA sporazuma in dejansko predstavljajo največje število zakonov med Norveško in EU, tako da te analize ne gre jemati preveč resno.

v mednarodnih organizacijah, s katerimi sodelujejo. Da se država tako tesno poveže z organizacijo, v kateri ni članica, se obenem obveže k dinamičnemu in homogenemu razvoju z organizacijo in nenehno sprejema velik del njenih pravil in zakonov, je vse prej kot znan fenomen v mednarodni politiki (Sejersted 2012, 838).

4.3.2 Na razpotju – kako naprej

Kljub obširnemu sodelovanju Norveška nima enotne institucionalne strukture sodelovanja z EU. EEA sporazum ima svojo dvostebno obliko, ki ima omejeno uradno možnost vplivanja na odločitve v začetni fazi. Schengenski sporazum omogoča večjo možnost vplivanja na odločitve, vendar nima institucionalnega aparata za pridružene članice. Drugi programi in agencije EU, v katerih Norveška sodeluje, imajo svoje oblike sodelovanja, ki se precej razlikujejo med seboj. Pomanjkanje enotne strukture sodelovanja pomeni, da je to zelo nepregledno in komplicirano (Sejersted 2012, 839).

Trenutna oblika sodelovanja se zdi kot kompromis med članstvom in nečlanstvom. Na Norveškem EEA sporazum že več kot 20 let deluje tudi kot kompromis med podporniki in nasprotniki članstva. Deluje tudi apolitično, saj Norveška nima velike možnosti vplivanja na sprejemanje odločitev, kar povzroča njeno manjšo politično angažiranost (Sejersted 2012, 841–842).

Oblika sodelovanja pa je tudi zelo prilagodljiva. EEA sporazum je tako ohranil nespremenjeno obliko ob izgubi treh EFTA članic in sprejemu 15 novih članic v EU od pričetka njegovega obstoja. Poleg tega so se področja sodelovanja znatno povečala od prvotnih dogovorjenih v Sporazumu in so že zdavnaj presegla njegov primarni namen. EEA sporazum tudi ne preprečuje Norveški podpisati novih sporazumov z EU, ki presegajo njegove okvire (Sejersted 2012, 842).

Videti je, da sta tako Norveška kot EU zadovoljni s trenutno obliko sodelovanja. Norveška je konstruktivna partnerica, ki je za EU pomembna med drugim tudi z

gospodarskega vidika (glej tabelo 4.5). Prav tako je dosledna pri izvrševanju EU zakonov in njihovem implementiranju v notranji pravni red.

Tabela 4.5: Največji trgovinski partnerji EU v 2015 v milijonih evrov⁴⁸

	Trgovanje skupaj		Uvoz EU 28		Izvoz EU 28	
1	ZDA	619.660	Kitajska	350.424	ZDA	371.223
2	Kitajska	520.909	ZDA	248.437	Kitajska	170.484
3	Švica	253.199	Rusija	135.711	Švica	150.875
4	Rusija	209.622	Švica	102.323	Turčija	79.107
5	Turčija	140.714	Norveška	74.260	Rusija	73.911
6	Norveška	123.128	Turčija	61.607	Japonska	56.550
7	Japonska	116.318	Japonska	59.768	Norveška	48.869
8	Južna Koreja	90.248	Južna Koreja	42.347	Združeni Arabski Emirati	45.512
9	Indija	77.589	Indija	39.448	Južna Koreja	47.901
10	Brazilija	65.666	Brazilija	31.067	Savdska Arabija	40.260

Vir: Prirejeno po European Commission (2016a).

Tudi Norveška se zdi relativno zadovoljna s trenutnim sistemom. Argumenti podpornikov članstva pred referendumom leta 1994, da bo ob zavrnitvi članstva Norveška postala marginalizirana, kar bo vplivalo tudi na njen gospodarski razvoj, so se izkazali za neresnične. Prav tako so se argumenti nasprotnikov članstva izkazali za neresnične, saj Norveška ni postala manj demokratična država s podpisom in izvajanjem EEA sporazuma ter ostalimi oblikami povezovanja z EU (Sverdrup v Interasjonal Politikk 2009, 435).

⁴⁸ Podatki o trgovanju znotraj EU niso vključeni v tabelo.

5 Zaključek

Norveška je, kljub temu da je relativno mlada država, izredno ponosna na svojo tradicijo in gospodarski razvoj. Ribištvo in kmetijstvo sta za njih že od nekdaj izjemnega kulturnega pomena, čeprav je njun gospodarski prispevek vedno manjši. Zaradi svojevrstnega podnebja in geografske lege sta obe primarni industriji veliko manj učinkoviti od industrij celinske Evrope. Bogastvo, ki ga Norveška uživa zaradi naftnih virov, pa ji omogoča ohranjanje življenjskega standarda teh starih industrij in poselitev odročnih območij severa.

V diplomskem delu sem poskušala potrditi hipotezo: *Norveški državljani so dvakrat zavrnilo polnopravno članstvo v EU, saj jim obstoječa raven sodelovanja zagotavlja dovolj ekonomskih koristi, ki jih običajno države pričakujejo v ekonomski integraciji.*

Norveška je do sedaj že trikrat zaprosila za članstvo v EU. Dvakrat je njen vstop preprečil francoski predsednik de Gaulle z vetom na vstop Velike Britanije. Odstop de Gaulleja s položaja je ponudil možnost za pričetek pogajanj o norveškem članstvu, ki pa so ga njeni prebivalci zavrnilo na prvem referendumu. Ribiški in kmetijski lobi je imel velik vpliv na to odločitev, saj so se Norvežani bali močne konkurence evropskih kmetov ter prekomernega ribolova v svojih vodah. Prav tako je namera Unije po sprejetju energetske politike tik pred referendumom dala nasprotnikom članstva novo dimenzijo, saj bi po njihovem mnenju nafta, ki so jo Norvežani odkrili le nekaj let pred tem, postala vir Skupnosti. K negativnemu izidu referendumu je zagotovo pripomogel tudi norveški skepticizem do Unije, saj so bili dolga leta podvrženi prevladi sosednjih držav in tako niso bili naklonjeni predaji svoje suverenosti drugi nadoblasti.

Zadnja prošnja za članstvo Norveške je za oblast prišla prehitro, saj so upali, da se bodo državljani postopoma pripravili na sprejem članstva s sodelovanjem v EEA sporazumu. Nenadna prošnja Švedske in Finske za članstvo v EU je preprečila te namere. Norveške oblasti so se bale izolacije in zmanjšanja vpliva, saj so njene skandinavske sosede že postale članice EU, ali pa so si prizadevale za vstop v EU. S tem namenom je tudi

Norveška vložila novo prošnjo, ki pa so jo volivci znova zavrnila na referendumu. Razlogi za negativen izid drugega referenduma so bili zelo podobni tistim pri zavrnitvi prvega referenduma. Ribiči in kmetje so se bali za gospodarsko preživetje, saj so zelo odvisni od državnih subvencij, ki bi se s sprejetjem članstva morale zmanjšati. Velik vpliv je imel tudi energetska sektor, saj je država preko SDØE neposredno sodelovala na trgu in določala naftno politiko.

Dejstvo je, da ima Norveška kljub zavrnitvi članstva v EU več kot uspešen gospodarski razvoj tudi brez polnopravnega članstva. EEA sporazum ji omogoča dostop do notranjega trga EU, ne omogoča pa ji vplivanja na sprejemanje skupnih politik EU. Kljub temu je še vedno pomembna partnerica Evropske unije, saj je ena izmed večjih izvoznic nafte in zemeljskega plina v EU območje. Mnogi menijo, da prav ti naravni viri Norveški omogočajo evropsko *à la carte* politiko. Z EU se povezuje na področjih, ki so zanjo pomembna, po drugi strani pa ne želi tesnega povezovanja z EU na področjih kmetijstva, ribištva in energije ter se namesto tega raje odloča za bilateralne sporazume.

EU je v zadnjih dveh letih uvedla številne reforme na področju kmetijstva in ribištva, tako da se politika EU in Norveške na teh področjih ne razlikujeta več tako močno kot pred dvajsetimi leti. Vendar je za zdaj še težko govoriti o uspehu teh reform, saj so v veljavi šele od leta 2014, tako da bo za podrobnejšo analizo potrebno počakati še nekaj let.

Po mojem mnenju bi bilo za Norveško vseeno veliko ugodneje, če bi združila vse bilateralne sporazume, ki jih je podpisala z EU, v neko celovito obliko, saj so v trenutni obliki preveč številni in nepregledni. Prav ta njihova nepreglednost pa po mojem mnenju vpliva na manjše angažiranje norveškega prebivalstva pri odločanju o evropski politiki, saj le redko kdo ve, na katerih področjih Norveška dejansko sodeluje z EU.

6 Literatura

1. *ABC Nyheter*. 2015. Jubler for ti år med konstant nei til EU-flertall, men ... (15. april). Dostopno prek: <http://www.abcnyheter.no/nyheter/2015/04/15/222107/jubler-ti-ar-med-konstant-nei-til-eu-flertall-men-...> (31. maj 2016).
2. *Agreement between the European Economic Community and the Kingdom of Norway*. 1973. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=480> (16. maj 2016).
3. *Agreement on the European Economic Area*. 1992. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=448> (17. maj 2016).
4. Amsterdamska pogodba - *Treaty of Amsterdam*. 1997. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (2. julij 2016).
5. ASEAN. 2015. *ASEAN and Norway to Forge Formal Partnership*. Dostopno prek: <http://asean.org/asean-and-norway-to-forge-formal-partnership/> (2. julij 2016).
6. Bahadir, Aydan in Fernando Garcés de los Fayos. 2016. *Evropski gospodarski prostor (EGP), Švica in severne države*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.3.html (17. maj 2016).
7. Balassa, Bela. 2011. *The Theory of Economic Integration*. Oxon: Routledge.
8. Baldwin, Richard in Charles Wyplosz. 2009. *The Economics of European Integration*. Third Edition. Berkshire: McGraw-Hill Higher Education.
9. Bebler, Anton. 2007. *Uvod v Evropske Integracije*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
10. Bela knjiga o dokončanju notranjega trga - *Completing the Internal Market. White Paper from the Commission to the European Council*. 1985. Dostopno prek: http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com1985_0310_f_en.pdf (2. julij 2016).

11. Bilateralni ribiški sporazum med Norveško in EU - *Agreement in the form of an exchange of letters between the European Economic Community and the Kingdom of Norway relating to the Agreement on fisheries between the European Economic Community and the Kingdom of Norway*. 1992. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21993A1231\(11\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21993A1231(11)&from=EN) (3. julij 2016).
12. Bjørklund, Tor. 1997. Old and New Patterns: The 'No' Majority in the 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta Sociologica* 40(2). Dostopno prek: http://www.jstor.org/stable/4201020?seq=3#page_scan_tab_contents (29. maj 2016).
13. Bowitz, Einar, Taran Fæhn, Leo Andres Grüfeld in Knut Moum. 1994. *Norsk medlemskap i EU - en makroøkonomisk analyse*. Dostopno prek: https://www.ssb.no/a/histstat/rapp/rapp_199425.pdf (28. maj 2016).
14. Carbone, Maurizio, ur. 2010. *National Politics and European Integration. From the Constitution to the Lisbon Treaty*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
15. Clive, Archer in Ingrid Sogner. 1998. *Norway, European Integration and Atlantic Security*. London: Sage Publications Ltd.
16. Clive, Archer. 2005. *Norway Outside the European Union: Norway and European Integration from 1994 to 2004*. Oxon: Routledge.
17. CVCE. 2012a. *The Marshall Plan and the establishment of the OEEC*. Dostopno prek: http://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/7cbc25dd-0c8d-49b1-924c-53edb2a59248/publishable_en.pdf (15. maj 2016).
18. --- 2012b. *The birth of EFTA*. Dostopno prek: http://www.cvce.eu/en/obj/the_birth_of_efta-en-9a3f9dd8-c9c5-449f-934f-577249c71e0a.html (15. maj 2016).
19. *Dagbladet*. 2013. Nesten alle sier nei til EU (26. avgust). Dostopno prek: <http://www.dagbladet.no/2013/08/26/nyheter/politikk/samfunn/valg13/28893444/> (31. maj 2016).

20. *Dagens Næringsliv*. 2010. EU-motstanden øker og øker (18. maj). Dostopno prek: <http://www.dn.no/nyheter/politikkSamfunn/2010/05/18/eumotstanden-oker-og-oker> (31. maj 2016).
21. Dedman, J. Martin. 2010. *The Origins and Development of the European Union 1945–2008: A history of European Integration*. Second Edition. Oxon: Routledge.
22. Domínguez, Carmen-Paz Martí. 2016. Skupna ribiška politika: nastanek in razvoj. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.3.1.html (5. junij 2016).
23. Dosenrode, Søren, ur. 2012. *The European Union after Lisbon. Polity, Politics, Policy*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
24. Duff, Andrew, John Pinder in Roy Pryce, ur. 1994. *Maastricht and Beyond. Building the European Union*. London: Routledge.
25. Dølvik, Jon Erik, Dag Odnnes, Elisabeth M. Stene, Dag Stokland. 1992. *Norsk Økonomi og Europeisk Integrasjon*. Andre opplag. Oslo : Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon.
26. EEA Grants - Norway Grants. 2016a. *The EEA and Norway Grants*. Dostopno prek: <http://eeagrants.org/Who-we-are> (17. maj 2016).
27. --- 2016b. *Ten facts about the EEA and Norway Grants*. Dostopno prek: <http://eeagrants.org/Results-data/Documents/Publications/Brochures> (24. maj 2016).
28. EFTA Bulletin. 2015. *The European Economic Area: Past, present and future*. Dostopno prek: <http://www.efta.int/sites/default/files/publications/bulletins/efta-bulletin-2015.pdf> (17. maj 2016).
29. EFTA Secretariat. 2014a. *The European Free Trade Association*. Dostopno prek: <http://www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association> (15. maj 2016).
30. --- 2014b. *EFTA Through the Years*. Dostopno prek: <http://www.efta.int/about-efta/history> (16. maj 2016).

31. --- 2014c. *This is EFTA 2015*. Dostopno prek: <http://www.efta.int/publications/this-is-efta-2015> (15. maj 2016).
32. --- 2014č. *Free Trade Map*. Dostopno prek: <http://www.efta.int/free-trade/fta-map> (16. maj 2016).
33. --- 2014d. *EEA Institutions*. Dostopno prek: <http://www.efta.int/eea/eea-institutions> (16. maj 2016).
34. --- 2014e. *EEA Agreement*. Dostopno prek: <http://www.efta.int/eea/eea-agreement> (17. maj 2016).
35. --- 2014f. *The Basic Features of the EEA Agreement*. Dostopno prek: <http://www.efta.int/eea/eea-agreement/eea-basic-features> (17. maj 2016).
36. El-Agraa, Ali M., ur. 1988. *International Economic Integration*. Second edition. London: The Macmillan Press Ltd.
37. Europalov. 2016. *Om Schengen-samarbeidet*. Dostopno prek: <http://europalov.no/laer-mer/schengen> (30. maj 2016).
38. European Commission. 2016a. *Client and Supplier Countries of the EU28 in Merchandise Trade (value %)*. Dostopno prek: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf (31. maj 2016).
39. --- 2016b. *European Union, Trade in goods with Norway*. Dostopno prek: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113429.pdf (31.05.2016).
40. Evropska Komisija. 2007. *Ena valuta za eno Evropo. Pot do eura*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication6730_sl.pdf (2. julij 2016).
41. --- 2013. *Skupna kmetijska politika (SKP) in kmetijstvo v Evropi - pogosta vprašanja*. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-631_sl.htm (5. junij 2016).
42. --- 2015. *Gospodarske in finančne zadeve*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/glossary_sl.htm (2. julij 2016).

43. Glasser, Liv in Jørn W. Ruud. 2008. *Fra EU-direktiv og -forordning til norsk lov*. Dostopno prek: <http://www.ub.uib.no/fag/rettsvit/fraEUtilnorsklov.htm> (24. maj 2016).
44. Grimwade, Nigel. 2013. Theory of economic integration: a review. *The New Palgrave Dictionary of Economics*. Dostopno prek: http://www.dictionaryofeconomics.com/article?id=pde2013_E000336 (1. juni 2016).
45. Haller, Max. 2001. *The Making of the European Union: Contributions of the Social Sciences*. Heidelberg: Springer.
46. Jensen, Anders Toddal in Henry Valen, ur. 1995. *Brussel midt imot. Folkeavstemningen om EU*. Dostopno prek: <http://www.nb.no/nbsok/nb/363f2a6f62be6307a121455d1995df15.nbdigital?lang=no#4> (29. maj 2016).
47. Jovanović, Miroslav N. 2005a. *The Economics of European Integration. Limits and Prospects*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
48. --- 2006b. *The Economics of International Integration*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
49. --- 2015c. *The Economics of International Integration*. Second Edition. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
50. Kenda, Vladimir in Vito Bobek. 2003. *Osnove mednarodnih ekonomskih odnosov*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
51. Konvencija o skupnem tranzitnem postopku - *Convention on a Common Transit Procedure*. 1987. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21987A0813\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21987A0813(01)&from=EN) (3. julij 2016).
52. Konvencija o uvedbi enotne upravne listine za vse trgovanje - *The single administrative document (SAD)*. 1998. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/general/sad/index_en.htm (3. julij 2016).
53. Lado, Ernesto Penas. 2016. *The Common Fisheries Policy. The Quest for Sustainability*. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd.

54. Langsdorf, Susanne. 2011. EU Energy Policy: From the ECSC to the Energy Roadmap 2050. Dostopno prek: http://gef.eu/uploads/media/History_of_EU_energy_policy.pdf (5. junij 2016).
55. Laursen, Finn. 2008. Theory and Practice of Regional Integration. *Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series* 8(3). Dostopno prek: <http://aei.pitt.edu/8219/1/LaursenLongSympos08RegIntegedi.pdf> (1. juni 2016).
56. Laursen, Finn, ur. 2012a. *Designing the European Union. From Paris to Lisbon*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
57. --- 2012b. *The EU's Lisbon Treaty. Institutional Choices and Implementation*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.
58. Lizbonska pogodba - *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community*. 2007. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=EN> (2. julij 2016).
59. Luksemburška deklaracija - *The Luxembourg Declaration*. 1984. Dostopno prek: <http://www.efta.int/sites/default/files/documents/about-efta/EFTA-EC-joint-declaration-1984.pdf> (3. julij 2016).
60. Massot, Albert. 2016. *Skupna kmetijska politika in Pogodba*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.1.html (5. junij 2016).
61. McDonald, Frank in Stephen Dearden. 2005. *European Economic Integration*. Fourth edition. Harlow: Pearson Education Limited.
62. Miles, Lee, ur. 1996. *The European Union and the Nordic Countries*. London: Routledge.
63. Moses, Jonathon W. in Anne Margrethe Brigham. 2007. *Globalisering i Norge: politisk, kulturell og økonomisk suverenitet i endring*. Bergen: Fagbokforlaget.
64. NAV. 2016. Helt ledige. Dostopno prek: <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/Arbeidssokere+og+stillinger+--statistikk/Helt+ledige> (31. maj 2016).

65. Nevin, Edward. 1990. *The Economics of Europe*. London : Macmillan.
66. Neunreither, Karlheinz in Antje Wiener, ur. 2000. *European Integration After Amsterdam. Institutional Dynamics and Prospects for Democracy*. New York: Oxford University Press Inc.
67. Norsk Petroleum. 2016. *Eksport av olje og gass*. Dostopno prek: <http://www.norskpetroleum.no/produksjon-og-eksport/eksport-av-olje-og-gass/> (27. maj 2016).
68. Norwegian Ministry of Foreign Affairs. 2015. *Norway and the EU*. Dostopno prek: http://www.eu-norway.org/Global/SiteFolders/webeu/Norway_and_the_EU_2015.PDF (24. maj 2016).
69. Novak, Peter. 2015a. *Razvoj do Enotnega evropskega akta*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuld=FTU_1.1.2.html (3. junij 2016).
70. --- 2015b. *Maastrichtska in amsterdamska pogodba*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuld=FTU_1.1.3.html (4. junij 2016).
71. --- 2015c. *Lizbonska pogodba*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuld=FTU_1.1.5.html (4. junij 2016).
72. NRK. 2011. Rekorddårlig oppslutning om EU (10. november). Dostopno prek: <https://www.nrk.no/norge/rekorddarlig-oppslutning-om-eu-1.7870997> (31. maj 2016).
73. OECD. 2016. *Economic Surveys Norway: January 2016. Overview*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/eco/surveys/Norway-2016-overview.pdf> (25. maj 2016).
74. Organisation for Economic Co-operation and Development. 2016. *Organisation for European Economic Co-operation*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomicco-operation.htm> (2. julij 2016).
75. Pogodba iz Nice - *Treaty of Nice*. 2001. Dostopno prek: http://frontex.europa.eu/assets/Legal_basis/12002E_EN.pdf (2. julij 2016).

76. Pogodba o Evropski Uniji - *Treaty on European Union*. 1992. Dostopno prek: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_en.pdf (4. junij 2016).
77. Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti - *Treaty establishing the European Economic Community*. 1957. Dostopno prek: http://aei.pitt.edu/37139/1/EEC_Treaty_1957.pdf (2. julij 2016).
78. Pogodba o Ustavi za Evropo - *Treaty Establishing a Constitution for Europe*. 2004. Dostopno prek: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_establishing_a_constitution_for_europe/treaty_establishing_a_constitution_for_europe_en.pdf (2. julij 2016).
79. Pristopni sporazum VB, Danske in Norveške - *Treaty between the Kingdom of Belgium, the Federal Republic of Germany, the French Republic, the Italian Republic, The Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, Member States of the European Communities, the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, concerning the accession of the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the European Economic Community and to the European Atomic Energy Community*. 1972. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11972B/TXT&from=EN> (3. julij 2016).
80. Regjeringen.no. 2015. *Den afrikanske union og Norge inngår strategisk partnerskap*. Dostopno prek: https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/au_samarbeid/id2363711/ (2. julij 2016).
81. --- 2016a. *Norsk oljehistorie på 5 minutter*. Dostopno prek: <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/olje-og-gass/norsk-oljehistorie-pa-5-minutter/id440538/> (27. maj 2016).
82. --- 2016b. *Norge og EUs samarbeidsområder*. Dostopno prek: <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/tema/id408524/> (30. maj 2016).

83. Robson, Peter. 1998. *The Economics of International Integration*. Fourth Edition. London: Routledge.
84. Sejersted, Fredrik, ur. 2012. Utenfor og innenfor: Norges avtaler med EU. *Norges offentlige utredninger 2012(2)*. Dostopno prek: <https://www.regjeringen.no/contentassets/5d3982d042a2472eb1b20639cd8b2341/no/pdfs/nou201220120002000dddpdfs.pdf> (24. maj 2016).
85. Shore, Chris. 2000. *Building Europe: The Cultural Politics of European Integration*. London: Routledge.
86. Slovenski E-forum, Društvo za energetska ekonomika in ekologija. 2016. *Evropska in slovenska trajnostno energetska politika*. Dostopno prek: <http://www.se-f.si/uploads/f1/d6/f1d605150c141729f29df53e74b7006f/ukom-lizbonska.pdf> (5. junij 2016).
87. Statistisk Sentralbyrå. 2016a. Dostopno prek: <http://www.ssb.no/> (31. maj 2016).
88. --- 2016b. *Statistisk Årbok 1973(92)*. Dostopno prek: <http://www.ssb.no/a/histstat/aarbok/1973.pdf> (27. maj 2016).
89. --- 2016c. *Statistisk Årbok 1995(114)*. Dostopno prek: <http://www.ssb.no/a/histstat/aarbok/1995.pdf> (29. maj 2016).
90. --- 2016č. *Statistisk Årbok 1996(115)*. Dostopno prek: <https://www.ssb.no/a/histstat/aarbok/1996.pdf> (29. maj 2016).
91. --- 2016d. *Utenrikshandel med varer*. Dostopno prek: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=UhArTotaltallLand&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=utenriksokonomi&KortNavnWeb=muh&StatVariant=&checked=true> (27. maj 2016)
92. Store norske leksikon. 2014. *Bretton Woods Avtalen*. Dostopno prek: https://snl.no/Bretton_Woods-avtalen (2. julij 2016).
93. Stortingsmelding nr. 40. 1994. *Om medlemskap i Den europeiske union*. Dostopno prek: <http://www.nb.no/nbsok/nb/bec18cf41a2ac767ab62117cd40feb3a.nbdigital?lang=no#185> (29. maj 2016).

94. Sverdrup, Ulf. 2009. Hvorfor er europadebatt så vanskelig? *Internasjonal Politikk* 67(3). Dostopno prek: <https://www.idunn.no/ip/2009/03/art03> (31. maj 2016).
95. Tanil, Gamze. 2012. *Europeanization, integration and identity: a social constructivist fusion perspective on Norway*. Oxon: Routledge.
96. The Editors of Encyclopædia Britannica. 2015. *Marshall Plan*. Dostopno prek: <http://global.britannica.com/event/Marshall-Plan> (15. maj 2016).
97. The World Bank Group. 2016. *Member Countries*. Dostopno prek: <http://www.worldbank.org/en/about/leadership/members> (2. julij 2016).
98. United Nations Development Programme. 2016. *Human Development Index (HDI)*. Dostopno prek: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (2. julij 2016).
99. Urad Vlade RS za komuniciranje. 2014. Ustava za Evropo. Dostopno prek: <http://www.arhiv.evropa.ukom.gov.si/si/lizbonska-pogodba/ustava-za-evropo/> (4. junij 2016).
100. Urwin, Derek W. 1995. *The Community of Europe: A History of European Integration since 1945*. Second edition. New York: Routledge.
101. Vederhus, Alf. 2007. *Forsøk på å flytte ein koloss. Dei norske medlemskapsforhandlingane med EU på landbruksområdet 1993–94*. Oslo: Norsk Institutt for Landbrukspolitisk Forskning.
102. Verdun, Amy in Alfred Tovas, ur. 2013. *Mapping European Economic Integration*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
103. Veggeland, Norlav, ur. 2010. *Innovative Regulatory Approaches Coping with Scandinavian and European Union Policies*. New York: Nova Science Publisher Inc.
104. Verbeken, Dirk. 2016. Zgodovina ekonomske in monetarne unije. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuld=FTU_4.1.1.html (5. junij 2016).
105. Wallace, Helen, William Wallace in Mark A. Pollack, ur. 2005. *Policy-Making in the European Union*. Fifth Edition. New York: Oxford University Press.

106. Wikipedia. 2016. *Treaty establishing a Constitution for Europe*. Dostopno prek: https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_establishing_a_Constitution_for_Europe#Ratification (4. junij 2016).
107. World Trade Organization. 2016. *Norway and the WTO*. Dostopno prek: https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/norway_e.htm (2. julij 2016).
108. Ørebech, Peter. 2015. "Getting It Right": The Birth of a New EU Common Fishery Policy?-Legislative and Legal Perspectives on the Annulling of the "Five Structural Failings". *Arctic Review on Law and Politics* 6 (2). Dostopno prek: <https://arcticreview.no/index.php/arctic/article/view/93> (5. junij). 2016.
109. Øyen, Else. 1994. *Statsministerens paradoks*. Dostopno prek: http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/2592/Statsministerens_paradoks.pdf?sequence=4&isAllowed=y (12. julij 2016).